

СТО ТРИДЕСЕТ И ТРЕТО ЗАСЕДАНИЕ

София, вторник, 14 май 1991 г.

(Открито в 15 ч. и 20 м.)

Председателствували: председателят Николай Тодоров и заместник-председателят Иван Глушков

Секретари: Огнян Тихомиров Мишев и Илиян Живков Илиев

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ (*звъни*): Има необходимия кворум.

Заседанието се открива.

Проектът за дневен ред ви е раздален.

1. Доклад на Комисията за изработване на проект за Конституция на България и мотиви към внесенния проект.
2. Второ четене на проекта за Търговски закон.
3. Първо четене на законопроекта за изменение и допълнение на Закона за устройство на съдилищата.
4. Първо четене на законопроекта за изменение и допълнение на Закона за прокуратурата.
5. Първо четене на законопроекта за изменение и допълнение на Указ 1842 за адвокатурата.
6. Първо четене на законопроекта за изменение и допълнение на Указ 1138 за създаване на единен следствен апарат при Министерството на вътрешните работи.

7. Промени в състава на някои постоянни комисии.

Засега няма постъпили предложения в определения срок да настъпят промени в него. Моля, които са съгласни с дневния ред, да гласуват.

ЙОРДАН КУКУРОВ: Трябва да се изкажа по дневния ред. Няма да слушам никой кой какво ще каже, изпълнявам длъжността си на народен представител във Великото Народно събрание и излизам от тук по повеление на моите избиратели и на моите съидейници.

Предлагам след прочитането на експозето по Конституцията да се включи в дневния ред едно решение, което се състои, да не го чета цялото, най-общо в следното.

Съществуваше порочна практика в продължение на години да изключват част от земите на населените места от регулационните планове и след това, след месец-два, половина година и пр., да ги включат отново, но собственици да станат други лица. Тази практика съществуваше досега. Това порочно ми-

нало е налице и сега ми се обаждат хората от разни места. Сега, когато приближават изборите, за да се печелят позиции и дивиденти, отново започват да продават местата на хората, отнети по този начин. Аз предлагам (след прочитане на експозето) решение, което да разгледаме и да наложим мораториум. *(Частични ръкопляскания от опозицията)* Освен това си запазвам правото да стана в това пленарно заседание и да поставя въпроса, може ли да остана в това Народното събрание, което създаде такива порочни документи, какъвто е Правилникът за прилагане на Закона за земята и самият Закон за собствеността и ползуването на земеделските земи. *(Частични ръкопляскания от опозицията)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Кукуров, от уважение към Вас Ви дадох думата. През това време гласуването продължаваше. След малко ще обявя резултата. *(Протести от страна на опозицията: "Не сме гласували още!")*

Да се гласува дневният ред! А по въпроса за това, което предложихте, Бюроето предлага да се внесе най-напред в комисията, за да може да се оформи законосъобразно, и в четвъртък да го приемем вече като окончателно оформено, заедно с другата точка, която предлагате.

ЙОРДАН КУКУРОВ *(от място):* Аз държа да бъде сложено в дневния ред, за да уточня въпроса си за участие във Великото Народно събрание, защото и през деня, и през нощта ме будят.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Добре. Предлагаме отделно да гласуваме и това предложение също да влезе в дневния ред, тъй като гласуването вече върви. Моля гласувайте!

Дневният ред се приема с 261 гласували за, 12 против, въздържали се - 2.

Господин Кукуров предложи едно проекторешение, свързано с налагането на мораториум за прехвърляне на собствеността на всички регулирани дворни места и т.н. Моля, които са съгласни, това също да бъде включено като точка в днешния дневен ред, да гласуват. Моля гласувайте!

192 са гласували за, против - 106. Гласувалите за включването на тази точка в днешния дневен ред са по-малко от 50 на сто. *(Голям шум в залата, частични ръкопляскания, реплика "Това не е по същество!")*

Искам да ви обявя, че са постъпили предложения от парламентарни групи или от група депутати преди пристъпването към дневния ред да направят съответни декларации. Първ поиска думата господин Търпанов от името на три парламентарни групи. Той ще обясни.

ПЕТКО ТЪРПАНОВ: Уважаеми господин председател, уважаемо председателство, уважаеми колеги народни представители! Искам да направя една

декларация от името на три парламентарни групи на Великото Народно събрание - Радикалдемократическата партия, Демократическата партия, Обединен демократичен център и група народни представители от други парламентарни групи.

На 26 април група депутати се обърнаха с апел до всички народни представители за приемане на решение от Великото Народно събрание за връщане на незаконно получените от Българската комунистическа партия (Българската социалистическа партия) пари от държавния бюджет, както и за саморазпускане на парламента до 15 май, за да може парламентът да насрочи парламентарни избори за средата на юли месец. Безуспешни се оказаха дори опитите ни за включване на тези въпроси в дневния ред.

Ако днес ние, подписаните депутати от Съюза на демократичните сили, напускаме пленарната зала на парламента, това се дължи не на неуважение към парламентарната демокрация. Просто този парламент доказва, че не е в състояние да изпълни високата мисия, която му бе възложена от избирателите. Ниската степен на обществено доверие прави изкуственото продължаване на неговата агония опасно за бъдещето на нацията. Никакво форсиране на работата му днес не може да прикрие факта, че в продължение на девет месеца Великото Народно събрание се занимаваше с кърпене на стари закони и безплодни политически спорове, а не с реалната си функция - създаването на Конституция.

Отдавна сме убедени в способността на мнозинството да налага силово своите решения, да блокира неудобните му комисии и да провокира политически конфронтации. Вече не вярваме на обещанията на това мнозинство и на фалшивия му ентузиазъм. Съществува реална опасност както Конституцията, така и основните закони не само да бъдат забавени, но и да се приемат изопачено, изпъстрени с антидемократични капани.

Стози си състав Великото Народно събрание е единствената институция, в която комунистите могат да наложат безпроблемно волята си. Чрез тази именно институция Българската социалистическа партия се легитимира като обновена партия, каквато тя не е, а България се дискредитира като страна с комунистическо управление от типа на Румъния и Албания.

Смятаме за свой дълг да предупредим още веднъж народните представители, че страната ни се намира в критична точка. Икономическата реформа, започната от правителството, се сблъсква по опасен начин с интересите на номенклатурния социален строй - опората на ръководството на Българската социалистическа партия. Тези интереси могат да се преодолеят единствено с радикално насочени икономически закони, които да създадат законодателни га-

ранции за смяна на стопанската система, а не за перестройка. Вместо това Великото Народно събрание ражда компромисни, проговоречиви и непълноценни закони. Достатъчно е да посочим Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи или Закона за чуждестранните инвестиции. Сега се предлага не по-малко несвършен проект за Конституция, която осигурява ненаказуемостта на главните виновници за националната катастрофа на България и ненакърнимостта на заграбеното от тях имущество. Обществото губи безценно време, докато парламентарният театър по сценарий и режисура на БСП продължава.

Нашето решение е продиктувано преди всичко от морални подбуди и не трябва да се тълкува като натиск върху Великото Народно събрание или сигнали за извънпарламентарни действия, колкото и да се иска на някои това. То е решение на нашата съвест и естествено следствие от нашия дълг към избирателите и организациите, които представляваме. Неспазването на политическото споразумение, чрез което бе спасен парламентарният живот и съставено ново правителство, е за нас неоспоримо доказателство, че мнозинството не е надежден партньор в политическия диалог, който искаме да водим в тази зала.

Ние не упрекваме нашите колеги, които остават тук, но ги призоваваме да се замислят доколко по-нататъшното им участие в работата на Великото Народно събрание е съвместимо с отговорността, която всички те са приели в качеството си на представители на обединената българска опозиция. И не изпълнява ли това участие днес функциите на параван, зад който се извършва реструктурирането на старата партюкрация в нови посткомунистически форми на господство?

Ето защо, водени от чувство за отговорност към бъдещето на нацията и съдбата на икономическата реформа, ние напускаме заседанието на Великото Народно събрание, верни на своята депутатска клетва, която ни задължава винаги и при всички обстоятелства да защитаваме интересите на своите избиратели и на своя народ. Ние даваме решителна подкрепа на президента и на правителството, гаранти за стабилността на страната. Категорично се обявяваме за парламентарни избори - без отлагане. Сега Великото Народно събрание се превръща в източник на напрежение, поради несъответствието на политическите сили в парламента и обществото. Засилва се политическото и социалното напрежение, провокирано от определени кръгове в БСП, което може да прерасне в социални недоразумения през есента. Има всички основания да се предполага, че в следващите месеци ще се провокират и националистически страсти. Избори за парламент в тези условия са политическата гаранция за ус-

пешно продължаване на икономическата реформа, водеща до смяна на икономическата система, за политическа и социална стабилност на обществото.

Оставайки верни на своята дума от 26 април, изпълнявайки решенията на Съюза на демократичните сили, а най-важното, съобразявайки се с желанието на стотиците хиляди хора, съпричастни на педелимата демократична идея за незабавна и радикална смяна на политическата система, ние преустановяваме участието си в заседанията на Великото Народно събрание, в очакване на решенията на Националната конференция на Съюза на демократичните сили.

Призоваваме нашите колеги депутати да ни последват и да дадат възможност на президента да насрочи парламентарни избори! Последната дума има българският народ.

ПОДПИСАЛИ: Стефан Савов, Елка Константинова, Янко Янков, Йордан Василев, Георги Марков, Огнян Георгиев, Манол Журналов, Венцислав Медарски, Петко Търпанов, Димитър Топлийски, Владимир Манолов, Георги Баев, Георги Липовански, Николай Слатински, Едвин Сугарев, Вещеслав Димитров, Александър Йорданов, Стоян Ганев, Павел Мазълов, Димитър Пенчев, Спас Димитров, Владимир Джеферов, Михаил Неделчев, Златка Русева, Тодор Колев, Зоя Комитова, Владислав Даскалов, Пламен Даракчиев, Кирил Маричков, Илич Цветков, Мануш Романов, Александър Янчулев, Александър Праматарски, Васил Костов, Петър Марков, Илко Ескепази, Андрей Андреев, Ясен Златков, Христо Марков - общо 39 души.

Господин Кирил Маричков ме помоли да заявя оттук, че освен, че подкрепя тази декларация, той е отправил и писмена молба за окончателно освобождаване от Великото Народно събрание (*ръкопляскане от опозицията*). (*Депутатите, подписали декларацията, напускат залата*).

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Кой иска думата? Има думата Петър Стайков от името на парламентарния Съюз на демократичните сили.

ПЕТЪР СТАЙКОВ: Уважаеми господин председател, дами и господа народни представители! Имам честта да изразя становището на мнозинството депутати от парламентарния Съюз на демократичните сили. Ние с голямо съжаление приемаме декларацията за напускане на пленарната зала на нашите колеги, защото смятаме, че с това действие проблемите, пред които сме поставени, не намаляват, а се увеличават. Ние се отнасяме с разбиране към техните основания. Действително комунизмът си отива по-бавно, отколкото би ни се искало. Действително част от партийната и стопанската номенклатура прави всичко възможно, за да забави или да спре икономическата реформа. Действително е много трудно да се сменя политическата система в една страна с парламентарно мнозинство, в което една не малка част не е заинтересо-

вана от такава смяна. Но това, че е трудно, ние не можем да приемем, че е невъзможно. Ние уважаваме правото на нашите колеги да постъпят така, както повеляват тяхната съвест и техният разум, но ние, нека никой не се учудва, смятаме, че също имаме такова право да постъпваме така, както повелява нашата съвест и разум. Защото, ако днес ние оставаме в парламента, ние оставаме убедени, че именно тук днес се води решителна битка за промяна на икономическата и политическата система (*ръкопляскаме в залата*).

Ние сме убедени, че комунизмът е една реалност, която не може да бъде разрушена с магията на митинговите речи (*ръкопляскация от опозицията*), а тя трябва да се разруши чрез приемане на закони, които да разрушат основите, върху които се гради тази система. И освен това ние знаем, че комунизмът не е демокрация, но също така знаем, че не всеки некомунизъм е демокрация (*ръкопляскаме в залата*). Затова ние се ръководим от убеждението, че колкото днес да е важно разрушаването на тоталитарната система, толкова по-важно е каква система ще изградим утре, какво ще оставим на децата си. И в несъгласие с това, което беше изразено в декларацията на нашите колеги, аз смятам, че Народното събрание, макар и трудно, все пак приема тези основни закони, които ще дадат тласък за създаването на едно демократично общество у нас. Нашата Конституция, проектът за Конституция, който вече ни е раздаден, и който днес е публикуван във вестник "Земеделско знаме", и ние се надяваме, че всички големи вестници ще публикуват този проект, за да може целият народ да се запознае и да даде своите предложения и становища, тази Конституция включва в себе си всичко, което беше заложено в проекта, в платформата, в предизборната платформа на Съюза на демократичните сили (*ръкопляскация*).

Именно с това ние се надяваме да положим основите на новото демократично общество, защото демокрацията не е пенцо, което се спуска отгоре. Тя не се ражда изведнъж, както Атина от главата на Зевс. Демокрацията се гради с десетилетия, демокрацията е морал, демокрацията е култура. И това, което ние заложим днес като демокрация, това ще се отрази върху развитието на нашето общество. (*Ръкопляскация в залата*).

И още две думи. Ние сме убедени, че комунизмът макар и да дойде, да беше донесен, да беше установен с аргументите на щиковете на Червената армия, то той не може да бъде изгонен насила. Т.е., силата, която може да премахне комунизма, това са аргументите на разума.

Ето защо ние сме убедени, че комунизмът вече беше достатъчно заклеймяван. Време е той да бъде победен. Ние изразяваме нашата твърда решимост да защитаваме принципите на парламентарната демокрация, а нека времето и нашите избиратели бъдат съдник за това кой от нас е бил по-прав. Ние се на-

дяваме, че в крайна сметка нашите колеги ще осъзнаят това, че със своята парламентарна стачка те в най-добрия случай просто ще помогнат обективно на комунизма да се закрепни още известно време в България и ще се върнат тук, за да работим заедно за установяването на нова демократична, републиканска България. *(Ръкопляскания в залата и тропане по банките. Депутатите от Съюза на демократичните сили изпращат, изправени и с ръкопляскане Петър Стайков до мястото му).*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Иска думата Иван Генев, от парламентарната група на БСП.

ИВАН ГЕНЕВ: Уважаеми господин председател, на 10 и 17 юни миналата година в резултат на международно признати, свободни и демократични избори бе конституирано Великото Народно събрание с мандат за изработване и приемане на нова Конституция, а също и за разработване на основни закони на икономическата и политическата реформа. С внушително мнозинство от различните парламентарни групи и при поименно гласуване на 4 април т.г. Великото Народно събрание прие важно решение, с което се потвърди способността на парламента без забавяне да изпълни своята мисия, зад която стоят интересите на цялата нация. Днес Великото Народно събрание се намира пред решаващ стадий от своята работа - обсъждането на проекта за Конституция по същество. Отговорни народни представители вече са готови със своите конституционни виждания, аргументи и позиция. Те имат необходимата политическа воля за най-сериозно обсъждане и постигане на общо съгласие. Заедно с това вече десет месеца крайно десните сили в Съюза на демократичните сили и техните представители в парламента не правят разлика между площадна и парламентарна демокрация, между теснопартийни и национални интереси, между озлоблението и добрия тон.

Историята наистина се шегува. Тези, които се смятат за най-големи демократи, не могат да се освободят от тоталитарния си ген и го обогатяват с монархически заложби и усмивки.

Господа, спомнете си думите на гръцкия министър-председател Мицотакис, казани тук на 11 януари тази година, цитирам: "Тя, демокрацията, може да се унищожи не само от тоталитаризма, но тя се премахва и тогава, когато се абсолютизира собственото аз."

Скъп спомен ще ни оставят някои двулегални народни представители, които са толкова самовлюбени, че се ревнуват от себе си. Със своята постоянна деструктивна линия на поведение, крайно десните сили непрекъснато спъват законодателния и конституционния процес, опитват се да създават една след друга кризи в парламента и обществото. Днес всеки нормален гражданин на

Република България знае, че всеки опит за разпускане или напускане на Великото Народно събрание и неприемането на нова Конституция има следните характеристики: В морален план такъв акт е оскърбление срещу нацията, това е посягателство срещу демокрацията и удар срещу демократичното устройство на страната. В икономически план - този акт цели спиране и отлагане за неопределено време на икономическата реформа. В международен план - се компроментира мирният преход, а както е известно, той е условие за интегрирането на България с европейските структури.

Като изразяваме своето съжаление от антидемократичния акт на безсилие на групата депутати, парламентарната група на Българската социалистическа партия заявява, че е готова да продължи отговорната дейност на Великото Народно събрание, заедно с всички други парламентарни групи, които съзнават, че над България никой не може да стои. Нашият народ е мъдър и той ще направи справедлива оценка на действията на различните политически сили на следващите избори.

В заключение, господин председател, предлагаме на Бюрото на Великото Народно събрание да вземе необходимите мерки, за да дойдат на мястото на напусналите по-достойни граждани на републиката. *(Ръкопляскания от мнозинството.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Красен Станчев.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Искам от името на парламентарната група на политическия клуб "Екогласност" да направя реплика на преждеговорившия.

Господин Генев, с вашата декларация в момента вие просто доказвате онова, в което ви подозира не само онази група наши колеги, която прекъсна своето присъствие в пленарната зала, но и много хора извън тази група и извън тази пленарна зала.

Аз апелирам да прекъснем изказванията по така възникналия, де да знам, прецедент. Всеки има право съобразно своята съвест и своите разбирания да предприема едни или други парламентарни действия.

НАДЕЖДА ИЛЧЕВА *(от място):* Само вие нямаме право.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Но никой няма право да използва най-малкия повод, за да лепи етикети на един или на друг. Благодаря ви за вниманието. *(Ръкопляскания.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Милян Дренчев.

МИЛЯН ДРЕНЧЕВ: Госпожи и господа народни представители, преди малко станахме свидетели на това, което дълго време се говореше - наши колеги народни представители, избрани от българския народ само преди по-малко от една година, напуснаха парламента, но не ми е ясно дали заседанието или

парламента.

Аз бих направил само една реплика. След като първият и най-важният аргумент е, че нямаме още изработена Конституция или други закони, бих искал да кажа на тези господа: вие какво направихте като личности, за да ускорим работата на парламента? (*Ръкопляскания.*)

Вие защо заставате така, а не като нас, представителите на Българския земеделски народен съюз "Никола Петков", които от тази трибуна лично аз и другите питахме - защо се бави Законът за амнистията, защо се бави Законът за земята, а нека подпредседателят на Народното събрание Гиньо Ганев, председател и на Конституционната комисия, каже пред вас колко пъти аз лично пред него с твърд тон съм му казвал - къде е проектът за Конституция и кога ще я работим, тъй ли е господин Ганев?

ГИНЬО ГАНЕВ: Така е и за Конституцията, и за местните органи...

МИЛАН ДРЕНЧЕВ: И за местните органи. Вие, които напуснахте парламента, господа народни представители, кажете кои сте вие (*Ръкопляскания.*) Какво целите? Какво искате? Първо една неяснота. Искате парламентарни избори. За какъв парламент? Аз не знам за какъв парламент. Може ли българският народ една година да чака изработване на Конституцията и още да не му е ясно кой ще изработи тази Конституция? Вие искате избори за какво? Вие ясно знаете, че за два месеца не могат технически да се произведат парламентарни избори. Тогава какво целите? Вие сте длъжни да отговорите. Българският народ има право да знае и ще сме длъжни да му кажем истината.

Аз също апелирам към нашите колеги отляво. Първата и основна задача от днес нататък е деп по-скоро, час по-скоро Конституцията да излезе от тази зала утвърдена и приета. (*Ръкопляскания от мнозинството.*)

Ние не можем и да помислим, че отгук ще излезе една Конституция, която нашият народ няма да приеме. Конституцията ще е такава, каквато трябва да бъде - демократична, и каквато целият свят и цялата цивилизация я желаете и я има в своите страни. Аз друга Конституция не мога да си представя. Ако има сили, които ще попречат на това, то ще бъде за тяхна сметка, в техен мигнус, за тяхното унищожение. Така че, вярвам, че България ще има демократична Конституция и българският народ трябва да разбере, че никакви реформи, нищо не може да стане благоприятно без основния закон, без Конституцията, на която да стъпим като основа, като здрава почва и да се изгради тази злощастна държава и нашата нещастна икономика да се оправи. Без това, без Конституция ние не сме заникъде и не можем да си играем на политика, не можем да си играем на избори, не можем да си играем и да злоупотребим със светлите чувства на българския народ, който е поел този труден път, той трябва да

знае къде отива, и да каже на тази народ къде иска да го води. Още много хора не са казали какви са, какво правят и какво мислят отгук нататък за бъдещето. Трябва да го кажат, ние сме го казали - борба за победа на демокрацията. Имахме досега успех, сега се борим за това, утрепната победа да бъде победа на свободата и демокрацията. Ние ще се борим с всички сили за нея. Благодаря. (*Ръкопляскания.*)

РУМЕН ГЕОРГИЕВ: Уважаеми дами и господа, след емоционалните думи на господин Стайков и господин Дренчев, по наше мнение, няма място за приказки, а за деловитост и конструктивност. Колкото по-бързо преминем този кризисен етап, толкова по-добре. Ще бъде кратък.

Нашата парламентарна група Социалдемократическа платформа "Европа" съжалява, че 39-те наши колеги прибягнаха към такова крайно решение. Ние сме за спазване на решението, прието от Великото Народно събрание неотдавна за поименно гласуване и с мнозинство над две трети. Смятаме, че оттогава не се е изменило нищо, което да налага преразглеждане на решението. Напротив, след това решение парламентът започна да работи по-делово, по-резултатно. Важно е, че е готов, и днес вече се внася проектът за Конституция, който от предварителните разговори и от това, което чухме, се ползува с широка подкрепа от много политически сили.

Нашата група е за максимално ускоряване на работата, като усилията се концентрират върху Конституцията и основните закони за смяна на системата - не само Законът за приватизацията, тъй като само с него не можем да поставим основите на гражданското общество. Необходимо е да се приеме Законът за местните органи, Законът за изборите, Законът за полицията, Законът за политическите партии и бюджета, тоест, за основните структурни елементи на гражданското общество. Смятаме, че е необходимо да направим делови изводи от това, което стана преди малко. На първо място, трябва да станем по-действени в подготвителната си работа в комисиите и особено в парламентарните групи при съвместното обсъждане на проблеми от няколко парламентарни групи от различни цветове.

На второ място, по-стриктно да спазваме Правилника за работа на Великото Народно събрание, като се започне от отделния парламентарист и се стигне до Бюрото на Великото Народно събрание.

Да си пожелаем успех в истинската политическа работа. (*Ръкопляскания.*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Петър Дертлиев.

ПЕТЪР ДЕРТЛИЕВ: Господин председател, колежки и колеги! Поставя се един важен въпрос - да останем ли или да излезем от парламента? Така поста-

вен, той води до следващ въпрос - а защо влязохме в този парламент?

Ние влязохме със задача, дадена ни от милиони хора. Тя беше да направим нова демократична Конституция, гордост и слава на България. Изпълнили ли сме я? - Не сме.

Поехме ангажимент да започнем промените в тази страна. Свършихме ли ги? Ние нямаме надеждата, че ще свършим всичко, но започнахме промените. И точно в този момент на нас ни се казва, че с това безнадеждно болшинство от комунисти нищо не можем да направим. Но, мили мои приятели, това болшинство беше тук от първия ден на нашето влизане. С болшинство - приятно или не на нас, ние работим вече девет месеца.

И тук вече се задава другият въпрос - като сме работили с това така неприятно болшинство, постигнали ли сме нещо? Да цитирам ли Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи, другите, които минаха и които, без да са свършени, бъдете сигурни, ако ги правехме сами, за толкова кратко време не бихме ги направили много по-добри. Това е субективна оценка на другите. Господин Хил и господин Столерю само преди няколко дни направиха оценка на нашата дейност. Господин Хил изказа задоволството си, че в България протича демократичен процес, при който са проведени демократични избори, избрано е правителство по демократичен път, избран е президент по демократичен път. Само това да е - малко ли е? Аз няма да отклонявам очи от това, което не можахме да направим. Аз няма да отклонявам очи от пречките, които се създаваха, но, ей богу, те не бяха само от едната страна.

Имаше твърде гласовити хора, които нито веднъж не стъпиха в комисиите, а тук нищо не харесваха. Работата е в работилницата. Там започва работата на Народното събрание. И аз ви обещавам, от мъжете и жените, които остават, че всички ще работят неуморно. Защото да се каже, че това събрание не е направило нищо, означава да оскърбиш хората, които работеха по 18 часа на ден. (*Ръкопляскания.*) Да кажеш, че Джеров не е работил, че Корнажев не е работил, че десетки хора тук не са работили, които загубиха сън, които работеха пряко сили и утре, може би, ще трябва да отидат в болница, за да поправят своето здраве, това е гавра с труда на тези хора! (*Ръкопляскания.*)

Но, господа, какво ще постигнем, ако излезем! Какво ще направим? Казва ни се, че като излезем, изведнъж всичко ще свърши. Хайде да видим какво ще стане! Най напред ние ще спрем реформата за шест месеца. Ще провеждаме избори, ще провеждаме избирателни битки. Да приемем, а искаме това, че Съюзът на демократичните сили спечели мнозинство. Докато новите депутати свикнат със скамейките си, ще им трябва време, а какво остава, докато започнат да работят в комисиите, да създават закони и т.н. Нали трябва да се

опознаем. Спомнете си, че ние не се знаехме, не знаехме кой какво може, какво знае, кой къде да отиде да работи.

Месеците, които изминаха, не бяха празни. Те бяха необходими. Не може една прощаваща демокрация да работи като свършен механизъм. Аз не зная някъде по света да има такава демокрация, която да започва да работи още от първия ден. Шест месеца трябва за тази реформа, за която толкова много се работи и в името на която уж трябва да си излезем.

Моята възраст ми позволява да виждам много неща. Шестдесет години съм в битка с комунизма. За нас, социалдемократите, тази битка беше страшно тежка. Те бяха радикалните, те бяха бойките, те бяха красивият фойерверк, който в един ден правеше всичко, а ние бяхме скучно упоритите, но правещи. Не вярвам във фойерверки, не вярвам в изблици на ентузиазъм само! Ентузиазмът е необходим, но той е полезен само когато е подшлатен от разумно решение! (*Ръкопляскация отдясно на залата.*) Вярвам в упоритото творчество, което създава съиздателно, защото дори и една революция се нуждае след това от упоритото творчество на спокойните и разумните. А какво ни дава сега основание да прекъснем един процес, който, без да е блестящ, беше започнат с много трудности? Колко лесно е да казваме: "По презумпция, тъй като те са мнозинство, ние не можем да направим нищо." Не съм свикнал да капитулирам. Ако противникът е твърд, аз ще бъда още по твърд! Ако той е упорит, аз ще бъда още по-упорит, но тук, в парламента! (*Ръкопляскация.*)

С голямо удоволствие чух от нашите приятели, които си излизат, че няма да упражняват никакъв извънпарламентарен натиск. Чудесно обещание. Ние не сме ходили от човек на човек да ги увещаваме да останат. Те биха могли да кажат това също.

Ние не заплашваме, че някой няма да бъде вече избран или да убеждаваме неговата избирателна колегия да иска неговото отзоваване. Ние няма да правим това. Ние просто ще си вършим работата. Оставаме! Призивът на Мюра "Бях тук, оставам тук, защото съм пратен да правя конституция и само ако има непреодолима пречка да правя тази конституция, тогава ще изляза!"

А можем ли да направим добре една конституция? Право или криво, конституция се прави с две трети. Дори след други избори някой гарантира ли, че ние ще имаме повече от две трети за нова конституция? Ако днес положението е патово, съществува равенство, такова по всяка вероятност ще бъде и утре. Тоест, Конституция, такава, каквато я правим, ще бъде тази, която е днес, и тази, която ще бъде утре. Тогава кой ще ме оправдае мен пред тези стотици хиляди хора, които са гласували за мен и са ме пратили да свърша нещо, а аз не съм го свършил?

Аз имам задължението и ще се стремя с всички сили и политическата формация, която представлявам и която на своето национално съвещание взе категорично решение в събота да продължим нашата работа в това събрание и да дадем всичко, което е възможно, да отговорим на нуждите и исканията на българския народ. Искам да кажа и още нещо. Защото непременно ще излезе на хоризонта, тези, които остават, какви са? Добре, господа, кои остават? Остава оная гвардия, която още преди девети водеше борба против личния режим. Милане, и ти, и аз ходихме по присъдите. Остават БЗНС и БСДП, които веднага след девети започнаха битка за демокрация, минаха през жаравата на затворите и лагерите, но останаха верни на демокрацията, врагове на диктатурата. *(Ръкопляскация от цялата зала.)* Тук е русенският комитет, който много преди смяната на системата има куража да каже: стига вече, България има вече и граждани. *(Ръкопляскация.)* Тук е Клубът за демокрация. Ето го там неговия представител. Имаха ли кураж? Имаха! Слава и на тях, мъжете, които се бориха против диктатурата за свобода и демокрация. Най-после "Екогласност". Тая прекрасна организация и нейната рожба Зелената партия. Те също са тук. *(Ръкопляскация.)* Бити и гонени.

Накрая ще завърши с едно. Господа, нашият призив е "Времето е наше", защото ние сме Съюз на демократичните сили.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Давам думата на Елена Кирчева.

ЕЛЕНА КИРЧЕВА: Аз съм от БЗНС. Представлявам моите колеги депутати от парламентарната група на Българския земеделски народен съюз. Ние сме 16 на брой. Най-малката парламентарна група. Но посрещаме днешния ден с радост и удовлетвореност затова, защото ние, 16 на брой, участвахме в много комисии. Всеки от нас участвуване в няколко комисии. Но смятаме, че работихме достойно за днешния ден, за днешния ден, в който проектът за нова конституция е публикуван за моя и наша гордост за първи път във в. "Земеделско знаме". *(Ръкопляскация.)*

Всички ние с вас тук бяхме избрани в името на една велика цел, в името на която беше възприето и названието на това събрание - Велико Народно събрание. Тази велика цел беше - продължава да стои пред нас - приемане на нова Конституция. Проектът за нова Конституция, уважаеми госпожи и господа народни представители, позволявам си да кажа това, е добър. Той е изграден на базата на всички човешки, общочовешки ценности и принципи, на базата на междуправните норми, на базата на Международната харта за правата на човека. Даже тези или част от тези, които представляват една партия с формално мнозинство в момента, искам да не обиждам колегите депутати, напротив, за тяхна радост го казвам това, мнозинството вече е формално. Даже те отдав-

на забравиха думите, с които воюваха в предизборната борба. Никъде в проекта за конституция не се говори за социализъм, демократичен социализъм. Проектът е добър, прочетете го всички и нека всички да гласуваме, нека нашето Велико Народно събрание има своята достойна за него конституция.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Янаки Стоилов.

ЯНАКИ СТОИЛОВ: Тук не вземам думата, за да изразя нечие мнение, а най-вече своето собствено. Струва ми се, че това се налага, защото ние се намираме в един водораздел на нашия парламентарен живот. Тук като че ли напоследък започна да преобладава възторженият тон. Аз си мисля, че у нас първа предстоят трудни събития и ние има да се сблъскаме с още много проблеми.

Изслушах с внимание декларацията на колегата Петко Търнапов, което ми даде възможност да се запозная с неговата парламентарна дейност. Заедно с това обаче искам да отбележа, че сред тези 39 души наистина има хора, които работиха усилено и за тях аз искам да се надявам, че те ще са отново тук. И даже бих казал, че може би тези хора не са взели своето окончателно решение. Защото не се радвам на това, което става в момента. И тъй като допускам, че те още неколккратно ще заявяват пред нас, че хем са тук, хем ги няма, аз бих предпочел те да са тук и да работят. *(Ръкопляскания.)*

Именно поради това не споделям и заутокойния тон, че ние се разделяме с много достойни хора на нашата парламентарна демокрация. Сам по себе си този факт не е толкова страшен. Аз съм удовлетворен, че позицията, която в своето мнозинство демонстрира Съюзът на демократичните сили, показва, че той надраства събитията от февруари до ноември, разиграли се по време на "октомврийската революция". Защото наистина демокрация се прави със закони и с парламентарен живот. Защото дни и часове могат да се определят за въстания, но не и за смяна на една система. А ние искаме да правим социална революция, а не политически битки. И затова си мисля, че не е редно тук да правим декларации за стачкуване, защото народните представители са политически лица. Те нямат срещу кого да стачкуват, те нямат работодател. Те са избрани от гражданите на България и заради това могат да бъдат или тук, или сред тях. Но не и в кулоарите на парламента. Няма такъв вид парламентарна дейност. *(Ръкопляскания.)*

И накрая, искам да кажа това, което спомена и господин Дертлиев. Наистина Конституцията се приема с две трети. И заради това всякакви спекулации, че някой силово може да палга своята воля, са неуместни. И надявам се, че тази Конституция наистина ще бъде демократична. Надявам се, че даже и за в бъдеще някоя политическа сила да има две трети в българския парламент.

това няма да е срещу, а ще е за демокрацията. И нека не изчисляваме тези цифри, защото демокрацията се нуждае повече от политическа воля, отколкото от пресмятане. И нека тези, които все още не са взели своето решение окончателно, да знаят, че човек и в нов парламент да влезе, пак си остава същият.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата д-р Таслаков от Демократическата партия.

ПЕТЪР ТАСЛАКОВ: Скъпи колеги, господин президент! Аз съм поставен в най-неприятното положение, защото де изразявам становището на група хора, от чийто състав - от състава на една парламентарна група, излязоха една трета от народните представители. Две трети обаче остават тук. Защо? В момента, когато се четеше декларацията на тези наши 38 добри приятели и съратници, аз съжалявам, че никой от нас в този парламент не се нае да повтори това, което преди направи великият българин Драган Цанков. В момента, когато се приемаше великата Търновска конституция, в момента, когато пак така - една група тръгва да напусне Народното събрание по въпроса, дали парламентът да бъде двукамарен или еднокамарен, той става и извиква: "Стойте на местата си!" Ритва митрополита Милети Софийски надолу по стълбата и затваря вратата на парламента! *(Обяснение в залата, ръкопляскация.)* Постъпката може би е била вандалска според представителите на западноевропейската политика и парламентарен живот, но тя спасява Великото Народно събрание в Търново и води до създаването на Търновската конституция. И пак повтарям - съжалявам, че днес нямаше нищо един равен по сила и с чувство за отговорност като Драган Цанков, който да излезе и да каже: "Стойте! Спрете! Къде отивате?"

Ще се върна и към още две дати. Едната от тях е 16 април 1990 г. Град Велико Търново. На този ден се отпразнува 111-та годишнина от приемането на Търновската конституция. За първи път и вероятно никога вече Велико Търново не помнеше и няма да помни такъв грациозен митинг - на опозицията, разбира се, на гражданите на Велико Търново. На него присъствава тогава все още само като ръководител на Съюза на демократичните сили, а днес нашият уважаван президент. Но там бяха и много от хората и някои от тези, които напуснаха днес парламента. Ние до късно през нощта обещавахме на великотърновци, първо, че когато се приеме новата Конституция, тя ще бъде не по-малко демократична от великотърновската, че ще бъде подписана като втора Търновска конституция. И аз питам тези, които обещаваха тогава пред гражданите, пред 40 хиляди великотърновци, държат ли те на своето обещание? Нещо повече. Преди три часа си пристигам от старата престолнина. Болшинството от нейните граждани ме угълномощиха да заявя: този, който саботира прие-

мането на една наистина добра - те са се подготвили за приемането на Великотърновската конституция, втора, с подписването във Велико Търново, с илюминации - този, който саботира приемането на подобна Конституция, до края на живота си да се смята персона нон грата в старата българска столица! (*Ръкопляскания от цялата зала.*)

Другата, третата дата, е на 17 юли 1990 г. През горещия юлски ден, когато великотърновци ви закичиха всички със здравец и тогава обещавахме пак, че ще приемем Конституция. Тя ще бъде достойна на първата Търновска конституция. Аз смятам, че в момента и особено след тази тъжна за днешния парламент случка с напускането на 36 народни представители, които никой не може да отрече, че наистина имат качества да бъдат такива, то ние трябва да направим всичко възможно и да докажем, че ще дадем една наистина велика Конституция на този народ, която ще ни приравни с най-напредналите народи в света!

И последното, което имам да кажа. Наистина Съюзът на демократичните сили и парламентарната му група е отслабена. Това е факт, господа! Но искам да кажа и на нашите политически опоненти отляво: Независимо, че сме по-малко на брой - няма да ви бъде леко с нас, господа! (*Ръкопляскания от опозицията.*) В крайна сметка навсякъде по света се разнася подвигът на малкия Давид, който е победил големия Голиат! А аз не искам да кажа, че ние ще ви ударим с камък в челата и все пак - ние наистина като малкия Давид сме готови за бой. Ние ще се борим докрай. Ако обстоятелствата паложат - затлачи се приемането на една наистина демократична Конституция, то наистина може и да последваме техния пример, но само след като дадем истински пример как трябва да се отстояват демократичните позиции! Благодаря за вниманието. (*Ръкопляскания.*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Сотиров.

ВЛАДИМИР СОТИРОВ: В своето поведение депутатите на Зелената партия са в съответствие с решенията на Зелената партия на последната ѝ конференция, включително и с решението на Националния съвет на Зелената партия от събота. Ще ми разрешите да прочета част от това решение, което засяга именно работата на парламента.

Националният съвет на Зелената партия потвърждава решимостта на партията за радикална реформа на политическата и икономическата система в България, насочена към устатопяване на пазарната икономика, демократично обществено устройство, политически плурализъм и приобщаване към европейските политически и икономически структури. Важно средство за постигане на тези цели е законодателната дейност на Великото Народно събрание. На-

ционалният съвет препоръчва на парламентарната група на Зелената партия да съдейства за най-скорошното приемане на Конституцията и на най-важните закони за реформата, след което незабавно да бъдат насрочени парламентарни избори. Евентуалното разминаване на гласуваните закони с програмата на Зелената партия би направило излишно присъствието на нейните депутати в заседателната зала на Великото Народно събрание. Моментът и начина на напускане депутатите ще определят сами.

Уважаеми народни представители! Аз не се съм влязъл в този парламент, само за да затръшна вратата и да си изляза. Аз съм влязъл тук, за да гласувам закони - законите за смяна на системата. Народът ме е изпратил тук именно за това и аз тези закони съм му ги обещал. Народът ме е панил, за да гласувам Конституция и мен би ме било срам девет месеца да ям неговия хляб и в последния момент, когато Конституцията вече е на масата ни, аз изведнъж да напусна, дори без да съм я прочел подробно. (*Ръкопляскания.*) Аз не искам да бъда от тези, които произнасят супердълги и свръхполитизирани речи, за да могат да докажат, че благодарение на политизираните речи този парламент не може да работи. Аз предпочитам час по-скоро да обсъждаме Конституцията! (*Ръкопляскания.*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Любомир Иванов.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми господин президент, уважаеми колеги, дами и господа народни представители!

Разрешете ми да изразя скромното мнение на нашата група депутати за национално съгласие, която още със своето създаване си постави благородни цели. Угълномошен съм да заявя от нейно име, че сме категорично против разпускането на парламента и в това отношение аргументите са добре известни. В този смисъл аз ще бъда съвсем кратък. Известни са аргументите, свързани с това, че смяната на икономическата система изисква работа на парламента, защото иначе ще се преминва към предизборна политическа поляризация. Известно е, че правителството и временните управи също управляват добре точно в такава обстановка на парламентарна демокрация. Временно ще се забави смяната на системата и в другите области.

Искам да ви напомня, че преди известно време депутатите гласуваха поименно за това решение. За радост, в залата има много разумни хора, някои от които имат и артистични способности, но смятам, че повечето от тях не желаят да има в парламента политически театър, а парламента да бъде работещ парламент.

За тези, които желаят да работят, ако парламента не приема Конститу-

цията и основните закони, това ще тежи на съвестта им цял живот. Отговорността пред нацията трябва да бъде погасена над политическата игра. Нека излезем от този парламент с чиста съвест, с гордост за добре свършена работа.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Давам думата на господин Палакарин.

ВАСИЛ ПАЛАКАРИН: Господин председател, госпожи и господа народни представители, Ваше превъзходителство, господин президент! *(Оживление в залата.)*

Чухме няколко речи, чухме декларацията на 39-те наши колеги, които напускат заседанията и залата в знак на протест, поради това, че парламентът не работи с темпото, с което те желаят. Нанстина, нашият парламент работи бавно, но все пак - работи. Налице са документите. Чухме речта на господин Генов. Чухме възторжената хвалебствена реч на господин Дрепчев. Чухме разумната и донякъде хвалебствена реч на господин Дертлиев. Аз останах с впечатлението, че ние сме в навечерието на създаването на новия Отечествен фронт... Аплодисменти, моля! *(Частични ръкопляскания.)*

Не това исках да кажа. Исках да се върна на речта на господин Генов. Господин Генов даде повод да мисля, че има основание групата на 39-те и ако някои от другарките и другарите, които нищо ново не са научили и нищо старо не са забравили, продължават да се държат в този дух, да имат такова поведение и да упрекуват този и онзи, а не виждат гредата в своите очи - и други ще последват техния пример. *(Оживление в залата)*

Приканвам другарите и другарките - и друг път съм казвал: внимавайте, разберете и свиквайте. Времето върви не там, където вие искате. Няма да го върнете. Ръка за ръка трябва да вървим и да изведем тази страна от този батък. *(Частични ръкопляскания.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: От името на Движението за права и свободи иска думата Юлий Бахнев. С това ще приключим декларацията.

ЮЛИЙ БАХНЕВ: Уважаемо председателство, уважаеми госпожи и господа народни представители, уважаеми господин президент! От името на парламентарната група на Движението за права и свободи преди всичко искам да се присъединя към колегите, които изразиха своята загриженост и съжаление от инцидента, на който бяхме свидетели, т.е., напускането на една група депутати от парламентарния Съюз на демократичните сили, сред които има много хора, които допринесоха за нашата успешна работа досега.

Искам по-нататък да заявя, че нашата парламентарна група ще се бори за изработване на демократична Конституция, Конституция, която да отговаря

както на интересите на нашите избиратели, така и на общонационалните интереси на България, така и на международните конституционни стандарти и по-специално в областта на правата на човека. *(Частични ръкопляскания.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Уважаеми народни представители! Преминваме към точка първа от днешния ред -

ДОКЛАД НА Комисията за изработване на проект за Конституция на България и мотиви към внесенния проект.

Позволете ми с няколко думи да ви въведа в тази точка.

Навлизаме в най-важния етап от работата на Великото Народно събрание. Предстои обсъждането на проекта за нова Конституция на Република България, а след това и нейното приемане. Българският народ, който ни изпрати в този парламент, очаква да изпълним компетентно и достойно възложената ни задача. Не се съмнявам ни най-малко, че сме в състояние да отговорим на неговите очаквания. Проектът за нова Конституция на Република България е вече в ръцете ни. При неговата подготовка беше използван опитът на учредителите от Търново, използвани бяха постиженията на световната наука в областта на конституционното право и особено внимание бе отделено на съществуващата практика в редица развити демократични страни. В работата по проекта за нова Конституция вложиха своите усилия и познания редица народни представители, научни работници, дейци от практиката. Това е гаранция за високите му качества.

Няма съмнение, че в процеса на обсъждането проектът може да бъде подобрен, и то така, че в най-голяма степен да обслужва мирния преход на нашето общество към демокрация и пазарна икономика и да създаде стабилна основа за неговото по-нататъшно развитие.

Искаме да вярваме, че съкращенията в процедурата за обсъждане на проекта, които приехме миналата седмица, ще ни позволят да завършим успешно нашата работа по приемането на основния закон на страната до средата на лятото, без това да се отрази отрицателно на неговите достойнства. Сега очите на българския народ са обърнати към нас. Изпълнени със съзнанието, че вършим историческо дело, ние трябва мъдро и творчески да извършим това, за което бе избрано Великото Народно събрание - да приемем новата Конституция на Република България.

Давам думата на господин Гиньо Ганев, председател на Комисията за изработване на проект на нова Конституция на Република България да представи нейния доклад.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Уважаеми госпожи и господа народни представители! Изправям се пред вас с възхищение, защото преминаваме към онова, за което всъщност сме призовани тук. Ще ви представя доклада на Комисията за изработване на проект за Конституция на България и мотиви към внесенения проект.

Приемането на нова Конституция в условията на радикални промени в обществото винаги е било един от решаващите актове за развитието на една нация и критерий за нейната зрялост. Представеният проект е разработен с принципната идея Конституцията да се превърне в един пълноценен обществен договор за устройството и живота на обновеното демократично общество в интерес на всички социални групи и на всеки отделен индивид. Този проект се различава принципино от всички предложени конституции на нашата страна. Той в голяма степен е основан на класическите конституционни принципи и норми, които водят своето начало още от Магна Харта Либертатум. Същевременно той отразява съвременната доктрина и конституционните концепции от втората половина на двадесети век в тяхната максимална пълнота, на международните актове по правата на човека и общоприетите в цивилизования свят правни принципи.

Комисията за изработване на проекта използва многобройни образци на чуждестранни конституционни актове. Особено внимание бе обърнато на тези от тях, които са създадени при сходни с нашите условия и изразяват най-модерните тенденции. Не следва да се смята обаче, че това е един цялостно рециприран проект от чужди източници. По-скоро става дума за възприемане на принципиални позиции и на подходи, близки до тези конституции, които несъмнено обогатяват най-добрите черти на българската конституционна практика и самия проект. В него са отразени днешните политически реалности в света и в страната, нормите му са съобразени в голяма степен с бита и душевността на българина.

Проектът за Конституция е основан на фундаменталните идеи и ценности на свободата на индивида - демокрацията, хуманизма, справедливостта, равенството. За първи път в българската конституционна история правата на човека са поставени в центъра на правнополитическата логика, а следователно и в цялостната система на бъдещото законодателство. Проектът е проникнат от принципното разбиране, че личността чрез своите права формира общността, а държавата е подчинена на идеите на гражданското общество и е предназначена само да му служи. Ролята ѝ е съсредоточена главно около гарантиране на правата и интересите на гражданите и осигуряването на реда и нормалното развитие на обществото. По такъв начин за първи път човекът в своя

естествен стремеж към щастие и щепностите, свързани с това, са превърнати в основно съдържание на целия конституционен текст.

Уважаеми народни представители, ние бяхме изпратени от българския избирател тук, в това Велико Народно събрание, за да изпълним неговата воля и да изработим, преди всичко, нова Конституция на една демократична България. Убедени сме, че днес има и политически условия, и политическа зрялост, за да изпълним тази висока мисия.

Комисията за изработване на проект за Конституция е създадена с решение на Великото Народно събрание от 30 юли 1990 г., в състав от 57 депутати, представители на всички парламентарни групи.

Във Великото Народно събрание бяха внесени общо 16 конституционни проекта, пет от които представени от политически партии - Българската социалистическа партия, Българската социалдемократическа партия, Българския земеделски народен съюз, Българския земеделски народен съюз "Никола Петков" и Радикалдемократическата партия. Три проекта са внесени от народни представители - господата Велко Вълканов, Николай Павлов, Янаки Стоилов, и то по надлежния ред и подкрепени с подписите на необходимия брой народни представители. Един от проектите е внесен не надлежно от името на група граждани. Постъпили са и шест проекта от отделни граждани, както и един самостоятелен проект на експерти конституционалисти.

Работата на комисията протече в няколко фази. През първата фаза, на основание чл. 75, ал. 3 от правилника, бяха създадени 9 подкомисии, формирани по материя съобразно главите на бъдещата Конституция. На тези подкомисии бе възложено да разработят предложения за принципните положения на бъдещата конституционна материя в съответните раздели и институциите, които следва да бъдат създадени със самата нея. Те работиха с различна патовареност и продуктивност. На втората фаза започна обсъждането на предложенията на посочените пет подкомисии. Конституционната комисия в своя пленарен състав пристъпи към техния анализ към изработване на обобщен проект за структура и съдържание на бъдещата Конституция. При това бяха сравнително анализирани всички постъпили проекти и действащи стари конституции. Вземаше се предвид опитът на чуждите страни. В хода на ползотворни, а в повечето случаи на квалифицирани дискусии се търсеше сближаване на становища и най-добри разрешения. В резултат на това можа да се премине към следващата, както я наричаме условно, трета фаза на общата ни работа.

През тази трета фаза бе дадено предимство на професионалния подход. В края на месец март беше съставена малобройна работна група от народни представители от всички политически сили, която започна формулирането на

конкретните текстове въз основа на обсъжданията и на възприетите мнения и становища. Групата работи интензивно, всеки ден.

И така, един обобщен проект за Конституция беше вече готов към края на месец април. Изработването на окончателния проект като завършваша, четвърта фаза, стана отново в общата Конституционна комисия като цяло и той беше предоставен на народните представители, както всички знаем, на 9 май т.г. Изключително полезно се оказа предварителното обсъждане в течение на четири пленарни заседания на Великото Народно събрание на така наречените "основни начала" на бъдещата Конституция, заедно със структурата и анонсираното ѝ съдържание. Това разискване преди първото четене на проекта даде определени насоки и конкретни идеи, така нужни на Конституционната комисия при завършването на нейната работа.

Трябва да се отбележи, че от началото на 1991 г. заседанията на Конституционната комисия се провеждаха всяка седмица в определени дни, за което по инициатива на Бюрото на парламента бяха внесени изменения в реда на пленарните заседания. От началото на април комисията работеше ежедневно. Следва да се каже, че присъствието на заседанията на комисията не беше винаги задоволително. През периода на най-интензивната ѝ работа от края на м. януари т.г. шестима от членовете, или 10 на сто от списъчния състав, не са присъствували нито веднъж или са посетили само едно заседание. Шестнадесет народни представители са участвували в по-малко от половината заседания. Въпреки тези трудности обаче, високата активност на част от състава позволи да се доведе до успешен краен резултат общата отговорна работа. Всъщност, дейността на комисията се осъществява не истински от едно ядро от около 25 квалифицирани и с високо чувство за отговорност - политическа и гражданска, членове на Конституционната комисия. Изработването на проекта протече изцяло в рамките и по реда, предвиден в членове от 30 до 35 и от 75 до 77 на Правилника за организацията и дейността на Великото Народно събрание, както и въз основа на допълнително приетите от парламента процедурни правила.

Като смята, че са палице всички необходими предпоставки по чл. 77 до 80 от правилника, Конституционната комисия внесе изработения от нея проект за нова Конституция на България. Тя е пред вас и отгук нататък можем да пристъпим към нейното обсъждане и приемане съгласно вашата суверенна воля. Решенията, които са предложени в проекта, са насочени към изграждането на цялостна система за демократично управление на процесите в обществото, за обвързване и за съгласуваното действие на различните принципи и институции на територията на цялата Конституция.

Следващата част от този доклад представява мотиви на внесенния проект

съгласно чл. 80, ал. 1 от Правилника за организацията и дейността на Велико-то Народно събрание.

Проектът, господа, както вече сте видели, се състои от преамбюл, десет глави, Преходни и заключителни разпоредби.

В преамбюла се казва, че ние, представителите на българския народ, избрани в това Велико Народно събрание, прогласяваме волята си като воля на целия народ да създадем демократична и правова държава. В преамбюла е направен още опит да се изброят в подходяща форма общочовешките идеали и ценности, върху които се гради и цялата Конституция - мир, свобода, хуманизъм, търпимост, равенство, справедливост. Преамбюлът дава насока при тълкуването на конституционните разпоредби, а оттук и на цялото законодателство, което действа или ще приемем.

Глава първа съдържа основните начала. Те определят конституционния статут на гражданина и на основата на тези начала ще се изгражда и функционира гражданското общество и държавата в нашата страна. Главното тук е принципно новият подход при уреждането на тези обществени отношения.

На първо място е изведен човекът - неговите права, свободата и достойнството му. Всички други социални структури са подчинени на интересите на индивида и са призвани да създават условия за неговото свободно развитие и за благоденствието му.

По принципно нов начин са решени и проблемите на взаимоотношенията между гражданското общество и държавата. От онекуи на обществото и гражданина, каквато беше години наред, държавата се връща към своите класически регулативни и охранителни функции, като създава условия и гаранции в същото време за свободното проявление и развитие на всеки член на обществото.

В проекта са изведени най-съществените черти на държавната организация на страната - парламентарна република, унитарно устройство с местно самоуправление, демократични принципи и институции. Направен е опит, възможно най-пълно, за един конституционен текст да се изложат принципите на правовата държава. Във връзка с това е много важен фактът, че се предвижда непосредственото действие на конституционните разпоредби като изключително силна гаранция за правата на гражданина и за тяхното реализиране. Провъзгласен и защитен е принципът за разделението на властите.

По-нататък на цялата територия на Конституцията той намира разгърнат и последователен израз във всяка отделна глава и във всеки отделен институт. Установена е и отговорността на държавата за вреди, причинени от незаконни действия и актове на нейни органи и длъжностни лица.

По нов начин е решен и въпросът за съотношението между вътрешното и международното право. Международни актове, които са ратифицирани от България, се превръщат в неразделна част от вътрешното ни право. Освен това те имат предимство пред нормите на вътрешното законодателство, които им противоречат. Това е по посоката на процеса за приобщаването на страната ни към Европейската общност.

В проекта са очертани още приоритетите на страната във външната политика. Тя се осъществява с принципите и нормите на международното право и е подчинена единствено на трайните национални интереси. По този начин външната политика също се поставя на пълна правова основа.

Друга група обществени отношения от най-висш порядък, които се решават в първата глава, се отнасят до икономическата система на обществото. Проблемите тук са решени на основата на съвършено нови принципи и подходи. Възприето е класическото разбиране за съдържанието на собствеността, както и нейното деление на частна и публична. Прогласена е неприкосновеността на частната собственост, както и случаите, при които по изключение тя може да бъде отчуждавана само за доказани обществени потребности. Режимът на държавната собственост ще се урежда с отделен закон.

Изключително важно значение за икономическото развитие на страната имат новите принципи, върху които се основава стопанската инициатива, пазарна икономика, недопустимост на монополизъм и на нелоялна конкуренция, закрила на българските и на чуждестранните инвестиции, насърчаване на кооперирането, насочено към стопански и социален напредък, защита на потребителите и т.н.

Особено внимание е отделено на стопанисването и опазването на обработваемата земя, която е основно богатство на българския народ. Ще подчертая, че се определят ролята и мястото на политическите партии и на религиозните организации в обществото, както и отношението между тях и държавата. Своего място имат и останалите сдружения на гражданите. Въведена е ясна забрана за създаване на политически организации на етническа, расова или верска основа. Установено е плуралистично начало както по отношение на политическите организации, така и по отношение на идеологията, с което окончателно се слага край на монополизирането на политическия живот и на обществената мисъл от когото и да е.

Въведен е и текст относно обществените функции на Върховните сили.

Провъзгласяват се принципите за защита на околната среда и на природата, закрилата на труда и създаване на условия за свободното развитие на науката, изкуствата и културата.

Глава втора, уважаеми народни представители, е посветена на основните права и задължения на гражданите. В нея намира израз класическата доктрина за естествените и неотнимаемите права на индивида, които политическият организъм на обществото е призван да обезпечи като висша ценност, и то с всички законни средства.

Централно място в проекта заема правото на живот. В комисията се проведе пространна дискусия относно смъртното наказание. Решено бе този проблем да бъде представен в различни варианти. Поставя се въпросът, дали не следва запазването, или пък отмяната на смъртното наказание да бъде уреден в наказателното законодателство, а не в самата Конституция, каквато впрочем е практиката на много развити в конституционно отношение държави.

Предвидени са отделно признатите отдавна лични и политически права на личността - право на лична свобода и неприкосновеност, на адвокатска защита от момента на предявяване на обвинението, презумпцията за невиновност, неприкосновеност на личния и семейния живот, както и на жилището и кореспонденцията, свобода на съвестта, словото и на средствата за информация, свобода на сдружаването и събранията, право на жалби, предложения и петиции до държавните органи. Наред с това проектът предвижда и някои нови за българската действителност от последните 40 години права и свободи. На първо място, това е правото на избор на местожителство и на свободно придвижване. То включва възможност и за свободно излизане от страната и завръщане в нея съобразно принципите, залегнали във всички международни актове.

Никой гражданин на страната не може да бъде принуждаван по какъвто и да е начин да дава сведения за свои и за чужди убеждения, което е естествено продължение и гаранция както за свободата на съвестта, така и на забраната за вмешателство в личния живот на индивида. Това днес особено трябва да се подчертае.

Урежда се и правото на търсене, на получаване и на разпространяване на информация, включително от държавни органи и учреждения, по всички въпроси, които представляват законен интерес за гражданите, разбира се, при определени от закона условия.

Проектът за Конституция следва една съвременна балансирана линия, като предвижда широки социални, икономически и културни права на гражданите - правото на труд, на свободен избор на професия или място на работа, право на стачка, на социално осигуряване и подпомагане, на образование, на медицинско обслужване и здравословна околна среда, на участие в културния живот, особена закрила на децата, на жената майка, на социално слабите лица и други. Тъкмо тези права очертават социалната характеристика на нашата дър-

жава, която е ангажирана с тяхното социално осигуряване.

Установените в глава втора права и свободи не са само книжна декларация. Гаранционно значение имат и създадените парочни институти за тази цел, особено Конституционният съд и Върховният административен съд. Гаранции могат да се намерят и в самата глава втора на проекта. Това са установените забрани за лишаване от каквито и да е права, освен ограничаването само от някои, изрично определени и изброени права, и то при извънредно положение. Гаранции представляват и процесуалните права по няколко текста, изрично посочени в проекта.

Наред с това е установен един крайно ограничен каталог от основни задължения на гражданите: за спазване и изпълнение на Конституцията и законите; за уважаване и непокърпяване правата и законните интереси на другите; за защита на страната; за оказване на съдействие в случай на стихийни и обществени бедствия и данъчни задължения. Както се вижда, изпълнението на тези задължения всъщност е предназначено да се осигури нормалното съществуване на самото гражданско общество.

Обстойно е уредено гражданството. Това е за първи път. Възприет е важният принцип за неотнемаемостта на българското гражданство и за изгонване на български граждани или предаването им на друга държава. Хуманизирането на правния ред за българските граждани намира отражение и в конституционните норми относно правата на чужденците, пребиваващи в страната.

Глава трета. Тя урежда Народното събрание. Предвидено е, че то осъществява законодателната дейност. Предната се то да се състои от 200 души избрани народни представители, и то избрани чрез пряко и тайно гласуване. Право да внасят законопроекти имат Министерският съвет и отделните народни представители. Това е новост. Досега в дългогодишната практика тя се характеризираше с много широк кръг от възможни инициатори на закони. Смятаме, че сегашното решение е много по-рационално. То следва идеята, че най-добра представа за законодателните потребности на страната имат тези, които са най-близо до народа, както и тези, които управляват държавата. Това решение отговаря и на широко разпространената практика в световния парламентаризъм.

Самият законодателен процес протича в етапий на комисии и пленарно обсъждане. Заседанията са открити. Налице са всички белези за публичност и прозрачност на законодателната дейност, присъщи на всеки съвременен работещ парламент.

Все в сферата на законодателната дейност проектът за Конституция предвижда (внимавайте сега!) и възможност за делегирано законодателство. Това

предоставяне на законодателната дейност на изпълнителната власт, тук трябва да се има предвид Министерският съвет, но по изрично упълномощаване от Народното събрание и само в рамките на определените от парламента пълномощия. Тогава Министерският съвет ще може да издава постановления, които да имат силата на закон.

Делегираното законодателство предизвиква сериозни спорове в комисията и бе решено те да бъдат предоставени изцяло на преценката на този парламентарен състав. Заслужава да се отбележи, че делегираната законодателна дейност, както се предвижда по проекта, ще се осъществява само по определен предмет, за определен срок и в определени граници. Тоест, през цялото време парламентът запазва контрол върху нейното осъществяване. Проектът изрично забранява такова упълномощаване за правителствено законодателство по въпроси, засягащи основните права и задължения на гражданите, по данъчното облагане, формата на управление и държавното устройство. Всъщност институтът на делегираното законодателство се прилага в редица страни като едно средство за бързо приемане на спешни и паложителни мерки. Опасенията обаче у нас от предоставянето на законодателни права на Министерския съвет се свързва с негативната и отречена практика на бившия Държавен съвет и на правителството, които години наред издаваха важни актове вместо парламента.

Народното събрание осъществява и редица други функции, присъщи на национален представителен орган на една истинска демокрация. То приема държавния бюджет; то установява данъците и техния размер; то решава въпроса за война и мир; то дава амнистия; то ратифицира международните договори; то избира и освобождава от длъжност ръководните органи на висшите държавни институции.

Основна функция на парламента е да упражнява контрол върху изпълнителната власт. За разлика от предшните ни конституции, този проект предвижда разгърнат палитра от механизми за приличане на министри към политическа отговорност. Вот на недоверие, въпроси, питания - министрите отговарят както солидарно, така и индивидуално и това изрично е предвидено.

Проектът предвижда бъдещото Народно събрание да бъде постоянно действащ орган. Статутът на народния представител заслужава особено внимание. Отделено му е значително място в проекта. Предвидена е повишена възраст за народния представител - 21 години.

Проектът предвижда още и несъвместимост на депутатския мандат с редица платени държавни длъжности. Той е несъвместим и с министерски пост, което идва да подчертае последователното провеждане на принципа на разде-

лението на властите. За разлика от досега действащата Конституция, тази несъвместимост е силно смекчена.

Важно е, че проектът стои на разбирането за свободния депутатски мандат, т.е. депутатите не са обвързани пряко и непосредствено с нар. поръчения на избирателите, защото те, народните представители, представляват целия народ. Институтът на отзоваването не се предвижда.

Глава четвърта е посветена на Великото Народно събрание. Неговите функции са свързани единствено с изменение и допълнение на Конституцията, с приемане на нова Конституция и с произнасяне по изменение на територията на страната. Великото Народно събрание е традиционно за българската конституционна история, но имаше депутати в комисията, които поставиха въпроса, дали и доколко е необходимо възстановяването на тази институция чрез новия проект, дали други средства и механизми за разрешаването на тези въпроси не биха били по-подходящи, например квалифицирано мнозинство, референдум и т.н.

Надделя становището, че едно Велико Народно събрание, включващо два пъти повече депутати, отколкото обикновеното, гарантира висока степен на представителност, осигурява стабилност срещу чести и сравнително лесни конституционни изменения и осигурява принципа на приемствеността.

Предмет на уредбата в следващата глава нега е президентът на републиката. При своето относително кратко досегашно съществуване президентската институция събра определен опит. Съгласно проекта за нова конституция президентът е държавен глава с всички присъщи нему атрибути, възпльщаващи единството на нацията. Президентът е неин представител в международните отношения. В тези си качества той притежава правомощия и в трите разделени власти. Участва в законодателния процес във фискалната му фаза. Разполага с така нареченото отлагателно veto, т.е. ако не е съгласен с приет от парламента закон, може да го върне на Народното събрание за ново обсъждане. Това е един нов момент в законодателния процес, при който съществено е, че парламентът остава суверенен в законодателната сфера. Президентът определя границите на административно-териториалните единици на страната. Той наименува населени места и обектите от национално значение и други правомощия от този порядък.

Президентът има силна позиция при формирането на правителството и разпускането на Народното събрание. В сравнение със сега действащата уредба много от актовете на президента подлежат на припошисване от страна на министър-председателя или от съответния министър. Обяснението на предложението за това нововъведение, типично за развитите парламентарни

страни, се състои в принципа на политическата неотговорност на държавния глава. При подписването от съответни министри е основание за парламентарна отговорност, която може да се търси от самите тях. Държавният глава също носи отговорност, но за друго. Само в случаите на държавна измяна, нарушения на Конституцията или на положената от него клетва.

Как се заема президентският пост? Проектът предвижда преки избори за президент, но в процеса на обсъжданията широко бе застъпено и разбирането за избиране на президент от Народното събрание, каквато е и сега действащата уредба. С други думи, този въпрос ще бъде разискван и решен окончателно тук, в пленарната зала.

Дискусии предизвикаха и изискванията, на които следва да отговарят кандидатите за президент. Надделя становището те да имат българско гражданство по рождение; лицето да е живяло в страната през последните пет години преди избора; да е навършило 40 години и да отговаря на условията за народен представител. Едни наистина високи изисквания за достоен избраник, щом той ще възпитява единството на държавата и цялата българска нация.

Глава шеста има за предмет осъществяването на изпълнителната власт. Вниманието е насочено главно към върха на пирамидата на тази власт, а това е Министерският съвет. Това е оправдано, като се има предвид строгата йерархия на административната система и фактът, че компетентността на по-долу стоящите нива в нея има произволен характер спрямо компетентността на правителството. В този смисъл беше прието, че не е необходима подробна регламентация на изпълнителните органи и беше включена само една разпоредба за държавните служители с оглед осигуряване на техния професионализъм, политическия им неутралитет, което е задължително, и защитата на интересите на отделната личност и цялата нация при упражняване на тяхната компетентност.

В състава на Министерския съвет се включва единствено министър-председателят, неговите заместници и министрите. С това се слага край на досегашната практика на създаването на комитети и включването на техните ръководства в състава на Министерския съвет. Предвидена е възможност за назначаване на служебно правителство от президента като крайна мярка за преустановяване на твърде дълго продължила правителствена криза тогава, когато е гласувано недоверие на предшествуващото правителство.

Засилва се ролята на министър-председателя. Това е свързано с обективното засилване на неговата относителна тежест в политическия живот и отговорността му пред нацията, особено що се отнася до състоянието на икономиката. Прекратяването на пълномощията на Министерския съвет в случай на

оставка или смърт на министър-председателя е свързано именно с идеята за интегриращата фигура на премиер-министъра.

По подобие на правилата за народните представители се предвижда несъвместимост на министерската длъжност с други такива длъжности, както и аналогични условия за избиране, както при народните представители. Възможно е избирането на министри без портфейл, което ще позволи да бъдат балансирани политическите сили в евентуални бъдещи коалиционни правителства на политическото сътрудничество. Нов и особено важен момент в правомощията на правителството е осигуряване правата на гражданина от самия Министерски съвет.

Глава седма също е изключително важна и е посветена на съдебната власт. Тук има една разгърната регламентация, защото се предвижда цялостна реформа на съдебната система. Създават се нови или се възстановяват съществуващи институции на правораздаването, като върховен касационен съд, върховен административен съд, апелативни съдилища и висш съдебен съвет. Развитият в проекта принцип за разделението на властите е призван в пълна степен да гарантира самостоятелността и неутралната независимост на съдебната власт от законодателната и изпълнителната.

Особено място е отделено на защитата правата и свободите на граждани чрез тази власт. Цялостно се гарантира контролът за законност върху актовете и действията на изпълнителната власт, особено чрез създаването на специализиран върховен административен съд. Това е институция, основана у нас през 1912 г. и просъществувала до средата на 40-те години, доказала на практика своята ефективност. Продължавайки традицията или възстановявайки традицията, сега този върховен административен съд ще бъде натоварен да осъществява върховен съдебен надзор в административното правораздаване.

Прокуратурата и органите на следствието получават точно определени правомощия и са гарантирани срещу намесата на изпълнителната власт и на политическите сили в тяхната дейност.

От особено значение е създаването на висш съдебен съвет. Предвижда се това да бъде орган, независим от други държавни и обществени институции, съставен от най-авторитетните и с високи професионални и нравствени качества юристи, и председателите на висшите съдебни органи. Висшият съдебен съвет е натоварен да осъществява кадровата политика в съдебната власт, включително по отношение на прокурорите и следователите. Начинът на конституирането на висшия съдебен съвет, участието на президента на републиката като председателстващ винаги заседанията на този съвет, макар без решаващ глас, начинът на взимане на решенията гарантира пълна обективност и

безпристрастност при назначаването, освобождаването, преместването, повишаването на съдиите, прокурорите и всички следователи в страната.

Независимостта и самоуправлението на адвокатурата се превръщат в конституционни норми, което създава още една гаранция за пълноценна защита на гражданите пред съдебните и административните органи в страната.

Дискусията предизвиква статутът на прокуратурата. Очертаха се две основни схващания. За независима и йерархично изградена организация и за система, основана на независимостта и вътрешното убеждение на всеки един отделен прокурор. Идеята за независимост на прокурора, еднотипна с тази на съдията, е несъвместима с изграждането на строго йерархични връзки. Затова се прие класическата концепция, която е функционира у нас до 1947 г. и е позната днес в повечето европейски страни, а именно за единна съдебна система. Тоест, към върховния касационен съд е главният прокурор, който осъществява надзор за законност и методичното ръководство върху дейността на всички прокурори. Към общите съдилища има прокурори, а към съдилищата, разглеждащи наказателни дела като първа инстанция, съответно съдия-следователи. Тази структура изключва йерархическата зависимост между съдебните магистрати и гарантира тяхната независимост и подчинеността им единствено на закона.

В глава осма се уреждат въпросите на местното самоуправление. Проектът предвижда двустепенно административно-териториално деление на общини и области или, както биха могли още да се нарекат, окръзи. Този въпрос обаче е открит. С предлаганите решения за двете степени се осигурява правото на населението на всяка община да решава самостоятелно местните въпроси било непосредствено чрез референдум или чрез общо събрание, било чрез избраните от самото населено място, от самата община - общински съвети. Това има изключително важно значение за утвърждаване на демокрацията в страната. Защото става въпрос за онези структури в управлението на обществото, които стоят най-близо до хората и непосредствено засягат техните жизнени интереси. Развитото местно самоуправление със силни и жизнеспособни общини е неотменен елемент на всяка демократична държава в съвременния свят.

Проектът предвижда (и това сега е много съществено) кметът на общината да се избира от общинския съвет и да се отчита пред него за своята дейност. Това ще осигури релвантната роля на изборния орган, т.е. на общинския съвет при определянето на местната политика и ще създаде възможност за назначаване на професионално подготвени кметове. Предвиден обаче е тук и вариант за избирането на кмета пряко от населението, каквато бене досегашната прак-

тика. Самоуправлението на общината се реализира чрез нейната относително голяма финансова самостоятелност. Правото на общинска собственост, недопустимост на контрол на целесъобразност от страна на централните държавни органи и правото на общините да се защитават по съдебен ред не въобще, а за всяко от правата, които им принадлежат. Важно е да се отбележи, че общините ще могат свободно да се сдружават за решаване на общи проблеми. Това означава, че на всички равнища може да има общински обединения, районни, регионални и т.н., че те ще се формират доброволно или по-точно - по интереси. Същевременно, както това ще се види след малко, предвижда се областен или окръжен управител, който представлява правителството и ще може да формира структурите на областната администрация. Тоест администрацията на второто, по-високо равнище в зависимост от потребностите, без да бъде обвързан задължително с другите местни административни равнища.

И така второто равнище в териториалното деление са областите или окръзите. Те отразяват регионалните проблеми в национално-икономическия живот на страната и създават предпоставки за децентрация на изпълнителната власт, за създаване на териториални органи на правителството, които да осигуряват провеждането на държавната политика, на законността и на обществения ред. Тоест на областно равнище не се предвижда да има непосредствени елементи на самоуправление.

Обсъждан беше и вариант за тристепенно административно-териториално деление - община, околия и област или окръг, при който вариант самоуправлението се формира на първите две равнища, т.е. община и околия, а в третото е отново местната държавна администрация. Този вариант засега не е възприет в проекта, тъй като при него се отива сякаш към раздробени и слаби общини, към изпаяване решаването на значителна част от общинските проблеми на околийско равнище и се отива към създаване на раздут, може би неефективен и скъп апарат. Комисията намира за правилно да се възприеме такава система на местно самоуправление, която ще се доближава до европейските стандарти. Тоест две равнища - самоуправление в общината и държавна администрация, в другото - областното, така нареченото регионално равнище.

Глава девета. Посветена е на принципно нова материя в проекта - конституционния контрол. Този контрол е поверен според проекта на нов държавен орган - Конституционния съд. Той присъствува в двойно качество. От една страна, е висш държавен орган - пазител на Конституцията, а от друга - той е особен, своеобразен правораздавателен орган. Съставът му се предвижда да бъде от 12 членове, избрани на квоти - от Народното събрание, от Върховния административен съд, както и квота, назначена непосредствено от президента

на Републиката. Този начин на формиране на Конституционния съд има за цел да обезпечи максимална независимост и безпристрастие на конституционните съдии. Все със същата цел са изискванията на проекта относно неупражняването на друга длъжност или дейност от тези съдии, печленуване в каквато и да е политическа партия. Иска се още деветгодишен мандат на един Конституционен съд, принципа на ротацията на председателя на съда в рамките на тези девет години, имунитет, приравнен с този на народните представители. Особено положение и значението на Конституционния съд се проявява в неговите изчерпателно уредени правомощия. Главното и основното правомощие е контролът за конституционност. Той се упражнява спрямо законите и другите актове със сила на закон, както и спрямо актовете на президента. Последното обаче предизвиква сериозни възражения и в комисията, и въобще, както се има предвид, че предмет на такъв конституционен контрол могат да бъдат само нормативни актове, а президентските нямат такъв характер. Още трябва да се каже тук, че Конституционният съд има тълкувателни и санкционни правомощия за разрешаване на спорове относно компетентността между висшите държавни органи, както и между централните, от една страна, и местните - от друга. Това, което е особено съществено и искам да го произнеса на висок глас: Конституционният съд отгук нататък, след приемането на Конституцията, единствено той ще се произнася по законността на производените избори, а не комисии из състава на Народното събрание. Право на сезиране на Конституционен съд имат съвсем ограничен кръг субекти, което прозвучава от изискванията за стабилитет и авторитет на този тип правораздаване.

Глава десета от проекта има за предмет символите на държавата: герб, печат, знаме, химн, столица. Проектът ни е разпаден. Гербът, който предвижда проектът е резултат на обстойни предварителни проучвания в областта на хералдиката, на нашата собствена държавна история и на задълбочени разисквания в края на краищата на комисията и твърде широко - вън от нея. Проектът предвижда гербът на държавата да бъде златен лъв, коронован или не, на тъмно червено поле, което има формата на щит.

Накрая - преходните и заключителните разпоредби. Те са съобразени с & 50, ал. 4 от сега действащата Конституция и с решението на Великото Народно събрание, което гласувахме тук неотдавна, но-точно на 4 април 1991 година. Предвижда се, най-общо казано, след приемането на новата Конституция на Република България Седмото Велико Народно събрание да се саморазпусне и в двумесечен срок да се произведат парламентарни избори.

За да стане това възможно, е необходимо Великото Народно събрание да приеме заедно с подготовката на тази Конституция закон за избиране на На-

родно събрание - следващото, обикновено, и да се конституира Конституционният съд, който ще проверява законността на изборите. Удачно е разискванията по проекта за Конституцията - това, което ще правим отсега нататък - и на Закона за избиране на Народно събрание да бъдат успоредни, едновременни, за да може веднага след приемането на Конституцията да се гласува Избирателният закон и да се насрочат изборите, за които е реч. Гарантира се оптимално функциониране на държавните органи през този период, като изрично се предвижда Председателят на Републиката и правителството да продължат да изпълняват своите функции.

Уважаеми народни представители! Това са главните идеи в проекта за нова Конституция. Народът очаква от нас - неговите избраници - да проявим политическа воля, мъдрост и да приемем основния закон на държавата. Той юридически ще трябва да гарантира мирния преход към изграждането на едно действително демократично общество. Имах вече случаи да кажа и тук, а днес още повече се налага, сега е нужен дух на разбирателство и на национално съгласие. Конституцията като принципи и като текстове може да бъде приета по действащите правила с мнозинство от две трети, но тя трябва да бъде приета с реално постигнато парламентарно съгласие, за да принадлежи на целия народ и да отговаря на неговите искания. Ние ще спазим предвидената процедура за разискване на проекта на трите четения: първото - по принцип, второто - по текстове, и третото - по опези текстове, за които са постъпили писмени предложения за отмяна, изменение и допълнение, подписани най-малко от една десета от общия брой на народните представители. Окончателното, бих казал, тържественото гласуване на Конституцията в нейната цялост, ще стане, както това е предвидено, със саморъчно занесване на имената на народните представители в нарочен регистър, който ще стане неразделна част от приетата Конституция. Един ден, изразявам убеждението, че той може и трябва да настъпи скоро, няма никаква пречка - нито правилник, нито по други норми народните представители да преминат спокойно, премислено, но без излишно отлагане през всичките фази на разискванията и гласуването на Конституцията. Това би могло да стане, според мен, даже до края на идния месец, стига тук да има опези добра политическа воля и трезва преценка, които обновяваща се България иска от нас! Не казвам това като решение, а като посока на мислене и на конкретни действия оттук нататък. Конституционната комисия вярва, че всеки от нас ще бъде на висотата на личната си, на гражданската си и бих казал на историческата си отговорност! Благодаря. *(Бурни ръкопляскация.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Изслушахте изчерпателния док-

лад на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България, изнесен от нейния председател господин Гиньо Ганев. Изказваме му благодарност за това и мисля, че на този етап не предстоят никакви разисквания. Дебатите ще започнат на следващото заседание, а засега до 18 часа - почивка. *(Звъни.)*

(След почивката.)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ *(звъни)*: Продължаваме заседанието с точка втора:

ВТОРО ЧЕТЕНЕ НА ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ТЪРГОВСКИЯ ЗАКОН.

Моля, господин Джеров, имате думата, за да продължим с този доста обемист закон. Раздел трети.

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Господин председателстващ, дами и господа народни представители! Вярност, гласуването е стигнало включително до чл. 174.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Точно така. Може би по раздели трябва да четете.

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ:

Раздел трети. Заглавието на раздела е "Акции". Член 175 с три алинеи има заглавие "Номинална стойност на акциите. Купюри."

"Чл. 175. Ал. 1. Акцията е ценна книга, която удостоверява, че притежателят ѝ участва с посочената в нея номинална стойност в капитала.

Ал. 2. Акционерното дружество не може да издава акции с различна номинална стойност.

Ал. 3. Акциите могат да се издават в купюри от по една, пет, десет и кратни на десет акции."

Член 176 с три алинеи. Заглавие "Емисионна стойност".

"Чл. 176. Ал. 1. Емисионна е стойността, по която акциите се поемат от учредителите, съответно подписващите при набиране на капитала чрез подписка.

Ал. 2. Емисионната стойност не може да бъде по-малка от номиналната. Могат да се записват акции и на по-голяма стойност от номиналната.

Ал. 3. Разликата между номиналната и емисионната стойност се отнася във фонд "Резервен" на дружеството."

Член 177 със заглавие "Неделимост".

"Чл. 177. Акциите са неделими. Когато акцията принадлежи на няколко лица, те упражняват правата по нея заедно, като определят пълномощник."

Член 178 с три алинеи. Заглавие : "Видове акции".

"Чл. 178. Ал. 1. Аксиите могат да бъдат поименни и на преносител. Могат да се издават и привилегирани акции.

Ал. 2. Аксиите на преносителя не могат да му се предават, преди да е изплатена тяхната номинална или емисионна стойност.

Ал. 3. Когато поименните акции се предават преди внасянето на пълната им емисионна стойност, размерът на частичните вноски се отбелязва върху тях."

Следва член 179 със заглавие "Книга за акционерите".

"Чл. 179. В дружеството се води книга за акционерите, в която се записват името и адресът на притежателите на поименните акции и се отбелязват видът, номиналната и емисионната стойност, броят и номерата на аксиите. Това се отнася и за временните удостоверения."

Член 180 със заглавие "Замяна на акции".

Член 180 има следното съдържание: "Аксиите на преносител се заменят с поименни акции и, обратно - по искане на акционера, след пълното изплащане на тяхната стойност, ако в устава не е предвидено друго."

Член 181 с три алинеи. Заглавие "Права на акционера".

"Чл. 181. Ал. 1. Аксиията дава право на един глас в общото събрание на акционерите, право на дивидент и право на ликвидационен дял, съразмерни с номиналната стойност на аксиията.

Ал. 2. Когато дружеството издава акции с особени права, това трябва да бъде посочено и предвидено в устава.

Ал. 3. Аксиите с еднакви права образуват отделен клас."

Член 182 с четири алинеи. Заглавие на член 182: "Привилегирани акции".

"Чл. 182. Ал. 1. Привилегирваните акции могат да осигуряват гарантиран или допълнителен дивидент или дял в дружествено имущество при ликвидацията, както и други права, предвидени в този закон. С устава може да се предвиди привилегирваните акции да са без право на глас, което трябва да бъде посочено и в аксиията.

Ал. 2. Привилегирвани акции без право на глас се включват в номиналната стойност на капитала.

Ал. 3. Когато дивидентът по привилегирваната аксиия без право на глас не бъде изплатен за една година и закъснялото плащане не бъде изплатено през следващата година заедно с дивидента в нея, привилегирваната аксиия придобива право на глас до изплащане на забавените дивиденти. В този случай привилегирваните акции се пресмятат при определяне на необходимите кворум и мнозинство.

Ал. 4. За вземане на решения, с които се ограничават предимствата, произтичащи от привилегированите акции без право на глас, е необходимо съгласието на привилегированите акционери, които се свикват на отделно събрание. Събранието е редовно, ако са представени най-малко 50 на сто от привилегированите акции. Решението се взема с мнозинство най-малко три четвърти от представените акции. Акции придобиват право на глас с отпадането на привилегиите."

Член 183 с две алинеи. Заглавието му е: "Съдържание на акцията".

"Чл. 183. Ал. 1. Акцията съдържа:

1. означението "акция" за единична и съответния брой "акции" за купюра са повече акции;
2. вида на акциите;
3. номер на купюрата и поредни номера на включените в нея акции;
4. фирмата и седалището на акционерното дружество;
5. размер на капитала;
6. общия брой на акциите, единичната им номинална стойност и купюрния строеж;
7. купоните и техния падеж;
8. подписите на две лица, които могат да задължават дружеството и датата на емисията.

Ал. 2. На лицевата страна на поименната акция се вписва името на първия собственик."

Чл. 184 с три алинеи. Заглавие: "Купони".

"Чл. 184. Ал. 1. Ако не е предвидено друго в устава, акциите се издават с купони с дивидент за 20 години.

Ал. 2. Купоните не могат да се прехвърлят отделно от акциите.

Ал. 3. В купона се съдържа означението "купон", фирмата на акционерното дружество; номерът на купона; акцията и купюрата и годината, за която трябва да се платят дивиденди по него."

Чл. 185, състоящ се от две алинеи, със заглавие: "Прехвърляне на акции."

"Чл. 185. Ал. 1. Акциите на приносителя се прехвърлят с предаването им.

Ал. 2. Прехвърлянето на поименните акции се извършва с джирос и трябва да бъде вписано в книгата на поименните акционери, за да има действие спрямо дружеството. В устава могат да бъдат предвидени и други условия за прехвърляне на поименни акции."

Чл. 186. Заглавие: "Отговорност на прехвърлителя на поименни акции".

"Чл. 186. Прехвърлителят на поименни акции, които не са изплатени или от които произтичат други задължения към дружеството, е отговорен солидар-

но с приобретателя. Отговорността на прехвърлителя се погасява с изтичането на две години от деня на вписването на прехвърлянето в книгата на акционерите."

Чл. 187, състоящ се от две алинеи. Заглавие: "Прехвърляне на временни удостоверения".

"Чл. 187. Ал. 1. Временното удостоверение не може да се прехвърля преди възникване на дружеството.

Ал. 2. Временното удостоверение се прехвърля по реда на чл. 185, ал. 2."

Това е съдържанието на раздел трети.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Раздел трети - "Акции".

Чухте текстовете. Имате думата, колеги, за допълнения, забележки, уточнения. Заповядайте, господин Филипов.

ЕМИЛ ФИЛИПОВ: Имам следното съображение и предложение: чл. 183, точка б, цитирам я както е - "общия брой на акциите, единичната им и номинална стойност и купюрния строеж". Предлагам текстът да се промени в първата му част и да стане "общия брой на акциите от дадена емисия", тъй като акциите в едно дружество или в една фирма, дори и държавата, която може да пусне в обръщение, могат да се променят като стойности, може да има отделни емисии за определен период от акциите, когато са издадени. Така че би било добре да бъде "общия брой на акциите от дадена емисия", тъй като капиталът може да се променя на всеки един търговец.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Други народни представители? Не виждам желаещи да вземат думата. Господин Джеров, Вашето мнение?

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Все пак аз поддържам съдържанието на чл. 183, което дадох, защото едно прекалено прецизиране не винаги отговаря на изискванията. Аз не съм съгласен, че винаги може да има различни емисии. То не е правило, не е ежечасие. Ние вкарваме в закона онова, което е нормалното, което е необходимото, което е естественото. Ако има някакви подробности, аз не бих искал да правим промяна в закона, който да третира възможност в даден случай, че може да има и емисии. Затова бих предложил на уважаемите народни представители да не възприемаме изменението, а да остане текстът, който четох.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: По общата формула.

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: По общата форма, принципната форма. Това обаче не изключва в конкретен случай да се вписват и други неща. Ние тук даваме принципа. Акцията трябва да съдържа тези елементи, които казваме в осемте точки. То е задължително. Наред с него няма пречки да

бъдат включвани и други моменти. Но ако речем всичко да обхванем със закона, струва ми се, че можем да влезем в едно подробно изброяване, което не винаги е полезно.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Други народни представители, които искат думата? Не виждам. При това положение ще гласуваме на второ четене текстовете на членовете от 175 до 187 включително. Моля, гласуйте, господа!

Със 196 гласували за, 5 против и двама въздържали се, членове 175 до 187 включително се приемат.

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Раздел IV с членове 188 до 191 включително.

РАЗДЕЛ IV ВНОСКИ ЗАДЪЛЖЕНИЕ ЗА ВНОСКИ

Чл. 188. Ал. 1. Срецу записаните акции акционерите са длъжни да направят вноски, покриващи определената с устава част от стойността на акциите.

Ал. 2. Частичните вноски могат да се направят от отделните акционери в различно съотношение, ако това е предвидено изрично в устава.

ПОСЛЕДИЦИ ОТ ЗАБАВА НА ВНОСКИ

Чл. 189. Ал. 1. Акционерите, които не направят вноски в срок, дължат лихви, ако в устава не е предвидена неустойка. При забава на непарична вноска може да се търси обезщетение за действителните вреди.

Ал. 2. Акционери, които са в забава, ако не направят дължимите вноски, след като им е отправено писмено едномесечно предизвестие, се смятат за изключени. Предупреждението трябва да бъде обнародвано в "Държавен вестник", освен ако за прехвърлянето на акциите се изисква съгласие на дружеството.

Ал. 3. Изключенията губи акциите си и направените вноски. Акциите на изключения се обезсилват и унищожават. Дружеството предлага за продажба нови акции на мястото на обезсилените. Направените вноски от изключения се отнасят във фонд "Резервен" на дружеството.

ЛИХВИ

Чл. 190. Ал. 1. На акционерите не могат да се изплащат лихви за направените вноски освен в случаите, посочени в устава.

Ал. 2. Когато акционерите са направили частични вноски в различно съотношение, върху разликата в повече се дължат лихви, ако е предвидено в устава. Лихвите се изплащат преди разпределяне на печалбата.

Ал. 3. Плодовете от направените вноски до възникване на дружеството са в негова полза, освен ако в устава не е уговорено друго.

ОБЕЗЩЕТЕНИЕ

Чл. 191. С устава може да се предвиди, че за невнесената част акционерите представят обезщетение.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Раздел IV "Вноски" с чл.чл. 188 до 191. Има думата господин Пламен Вълканов.

ПЛАМЕН ВЪЛКАНОВ: Уважаеми колеги, на мен лично не ми е ясно защо първоначалната редакция, която беше дадена в първия проект на чл. 189, беше добре скроена като идея, а тук е дадена единствена хипотеза, хипотезата при която - не се направят вноски в срок. Възможно е обаче да се направят вноски, различни от уговорените с учредителния договор. Тогава страната, която би претендираща за неустойка, както е договорено в учредителния договор или в устава, или би търсила вреди, би се изправила пред невъзможността да защити своите права, когато има вноски, по различна от уговорената. Независимо дали тя е различна по вид, или е различна по размер от уговорената с учредителния договор.

На мен ми се струва, че тази хипотеза също трябва да влезе в закона или, казано на юридически език, текстът на чл. 189, ал. 1 би следвало след думите "...акционерите, които не направят вноски в срок", да се добави "...или направят вноски, различни от договорените" и текстът продължава, както е по-нататък.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Ясно. Има ли други желаещи да вземат думата? Няма. Господин Джеров, какво ще кажете по това допълнение на господин Вълканов?

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Това допълнение е разумно. То покрива и другата хипотеза, която може да се яви в живота. Затова предложението е правилно.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Така, чл. 189, ал. 1 ще добие следния вид: "акционерите, които не направят вноски в срок или направят вноски, различни от договорените, дължат лихви, ако в устава не е предвидена неустойка. При забава на непарична вноски може да се търси обезщетение за действителните вреди."

ГЛАС ОТ ЗАЛАТА: Може би е по-точно да се каже "може би по-малки от уговорените."

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: По-малки, а не по-различни - това ли искате да кажете? Това ли е виждането ви?

ПЛАМЕН ВЪЛКАНОВ: Уважаеми колеги, в термина "различни" аз влагам и двата варианта. В единия случай е възможно вноската да бъде по-малка по размер, т.е. стойностно да бъде по-малка. Но тъй като се касае за недвижима вноски, възможно е той да даде равна по размер, но различна по вид недвижима вноски. Примерно, аз съм уговорил с останалите учредители да внесе скла-

дово помещение на стойност 50 хиляди лева. Но внасям друго помещение, което не е уговореното складово, а внасям друг вид помещение, което е на същата стойност. Следователно, аз внасям вноска различна, макар и еднаква по размер, но различна по вид, съобразно уговореното. Така че терминът "различна" трябва да се схваща малко по-широко от "по-малка". Затова употребявам този термин в предложения текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Велев.

ДИМИТЪР ВЕЛЕВ: Аз мисля, че проблемът много лесно може да се реши, ако текстът бъде такъв: "Акционерите, които не направят уговорените вноски в срок, дължат лихви" и т.н. По този начин се урежда въпросът за всички. Но текстът е по-кратък и по-ясен. По този начин ликвидираме въпроса за всички случаи и обхващаме възможните хипотези, тъй като става въпрос във всички случаи за уговорени.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Тоест нарушат предварително приетата договореност. Господин Джеров, окончателният текст?

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Окончателният текст става така: чл. 189, ал. 1 (ще прочета само първото изречение) "Акционерите, които не направят уговорените вноски в срок, дължат лихви, ако в устава не е предвидена неустойка." По този начин ние обхващаме възможните хипотези.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има ли други предложения или забележки?

ГЛАС ОТ ЗАЛАТА: "Забава" не, а "забавяне".

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: "Забавяне", разбира се. Това е грешка.

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Много ви моля, това е правен термин. В правото, в облигационното право имаме "забава" на една престация.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: В текста остава "при забава на непарична вноска". Има думата господин Карадимов.

РОСЕН КАРАДИМОВ: Аз разбирам съображенията на колегите и те са много точни, но все пак имаме две различни хипотези. В първото изречение на чл. 189, ал. 1 става въпрос за парични вноски. Значи е възможна хипотеза само ако тя е по-малка от уговорената, защото чл. 189, ал. 1, изречение второ изрично говори за "непарични вноски". Затова може би корекцията, която господин Вълканов предложи, трябва да фиксира изречение второ на чл. 189, ал. 1 и да се каже: "При забава или неточно изпълнение на непарична вноска може да се търси обезщетение за действителните вреди." Би могло "уговорените" да влезе там, понеже в първото изречение на първата алинея става въпрос само за

парични вноски.

Освен това аз имам и такова съображение, че при невнасянето на уговорената вноска при всички положения сме изправени пред хипотезата на неточно изпълнение и се уговаря за действително причинените вреди, както е фиксирано в изречение второ на ал. първа на чл. 189. Така че според мен проблемът е обхванат от нормите на гражданското законодателство. А ал. 1, изречение първо по-скоро фиксира възможността за лихва, ако не е уговорена неустойка в съответния договор, или по-точно възможността за уговаряне на неустойка в договора и лихвата като неин корелатор, ако такава не е уговорена в договора. Това са по-скоро разсъждения. Аз се извинявам, господин Джеров, не е точна формулировката, но ако мога да бъда полезен с нещо.

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Действително разсъжденията на колегата Карадимов са логични, но според мен, струва ми се, че в редакцията, която сега беше предложена на чл. 189 с малката промяна на първото изречение, обхваща възможностите, които ще срещнем в практиката. И затова, ако добавим само "уговорените вноски" както прочетох, ще бъде може би по-прецизно, по-точно.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Други желаещи да вземат думата по тези членове? Не виждам. И така гласуваме членовете от 188 до 191 включително. Гласувайте, господа.

Текстът на членове 188, 189, 190, 191 се приема с 214 гласували за, 2 против и 3 се въздържат.

Раздел пети.

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Заглавие на раздела "УВЕЛИЧАВАНЕ НА КАПИТАЛА" Предпоставки

Чл. 192. Ал. 1. Капиталът може да се увеличи чрез издаване на нови акции, чрез увеличаване номиналната стойност на вече издадените акции или чрез превръщане на облигации в акции съгласно чл. 215.

Ал. 2. Решението на общото събрание на акционерите за увеличаване на капитала се взема с мнозинство от две трети от гласовете на представените на заседанието акции. С устава може да се предвиди по-голямо мнозинство и допълнителни условия.

Ал. 3. При акции от различни класове, решението се взема от акционерите от всеки клас на отделно събрание.

Ал. 4. Ако новите акции се продават по цена по-ниска от номиналната, тяхната минимална продажна цена се определя в решението на общото събрание.

Ал. 5. Увеличението на капитала е допустимо само след като определе-

ният в устава размер е напълно вписан.

Увеличаване на капитала с непарични вноски

Чл. 193. Когато капиталът се увеличава с непарични вноски, в решението на общото събрание се посочва предметът на вноската, лицето, което я прави, и номиналната стойност на акциите, предоставени срещу тази вноска.

Предимства на акционерите

Чл. 194. Ал. 1. Всеки акционер има право да придобие част от новите акции, която съответствува на неговия дял в капитала преди увеличението. Това право се погасява в срок, определен от общото събрание, по най-малко един месец след публикуването на решението за увеличаване в "Държавен вестник".

Ал. 2. Правото на акционерите по предходната алинея може да отпадне по решение на общото събрание, взето с мнозинство от три четвърти от гласовете на представените акции.

Увеличаване на капитала под условие

Чл. 195. Капиталът може да бъде увеличен под условие, че акциите се закупят от определени лица на определена цена, както и срещу облигации на дружеството.

Увеличение на капитала от Надзорния съвет (Съвета на директорите)

Чл. 196. Уставът може да овласти Надзорния съвет, съответно Съвета на директорите в продължение на пет години от възникване на дружеството да увеличава капитала до определен минимален размер чрез издаване на нови акции. Решение в този смисъл може да се взима и с изменение на устава най-много за пет години след регистриране на изменението.

Увеличение на капитала със средствата на дружеството

Чл. 197. Ал. 1. Общото събрание може да реши да увеличи капитала чрез превръщане на част от печалбата в капитал. Решението се взема в срок до три месеца след приемането на годишния счетоводен отчет за изтеклата година с мнозинство от три четвърти от гласовете на представените на събранията акции.

Ал. 2. При вписване на решението за увеличение в съда се представя балансът и се посочва, че увеличението е от собствени средства на дружеството.

Ал. 3. Новите акции се разпределят между акционерите съобразно на участието им в капитала до увеличението. Решението на общото събрание, което противоречи на предходното изречение, е недействително.

Чл. 198. Ал. 1. След вписване на увеличението на капитала по предходния член, Управителният съвет, съответно Съветът на директорите трябва да покани незабавно акционерите да получат акциите си.

Ал. 2. Неполучените от акционерите нови акции на приносител се продават на борсата след изтичане на една година от обнародване на решението за увеличение на капитала в "Държавен вестник". Правата на акционерите се погасяват, а получените от продажбата суми се отпаят във фонд "Резервен".

Това е съдържанието на раздел пети.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Увеличаване на капитала, членове 192 до 198. Имате думата. Нещо неясно, неточно? Заповядайте, господин Стоилов.

СТЕФАН СТОИЛОВ: Две малки предложения. В член 192 е предвидена възможността за трансформиране на ценни книжа в акции и са предвидени облигациите. Възможно ли е да употребим израза "други ценни книги, менителници", т.е. други ценни книжа?

АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Според мен е опасно. Така се фиксира само един вид. По-чисто е.

СТЕФАН СТОИЛОВ: Но така ограничаваме възможността. Задграничната практика?

АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Съответствува.

СТЕФАН СТОИЛОВ: Добре, още нещо. В чл. 197 предвиждаме възможност за увеличаване на капитала и чрез увеличаване на номиналната стойност. Тук в чл. 197 не е ли целесъобразно това да се окаже като втора възможност?

Понеже предвиждаме такава възможност.

АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Част от печалбата се превръща в капитал.

СТЕФАН СТОИЛОВ: Тоест, да предвидим възможност за увеличаване на капитала не само чрез нови акции, но и чрез повишаване номиналната стойност на акциите.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Други предложения? Няма. Заповядайте, господин Куманов.

ДИМИТЪР КУМАНОВ: Уважаемо Бюро, уважаеми народни представители, имам забележка по отношение на чл. 197, ал. 1. Не съм финансист, не съм икономист, но мисля, че тук трябва да се обърне внимание върху факта, че се говори за свикване на събрание, което взима съществени решения. Общото събрание може да реши да увеличи капитала чрез превръщане на част от печалбата в капитал. Решението се взема в срок до три месеца след приемане на годишния счетоводен отчет за изтеклата година с мнозинство от три четвърти от гласовете на представените на събранията акции.

Мисля, че тук е необходимо да се постави въпросът и за определен кворум или някаква парична финансова стойност на представените акции, защото (могло малък брой акционери с относително малка финансова стойност на техните акции да определят общото положение на дружеството. Някакъв вид финансов кворум, ако можем да го наречем.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Други желаещи да вземат думата? Няма. Господин Джеров, заповядайте.

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: И двете предложения, които биха направени от народните представители, се отнасят към чл. 197, ал. 1.

Има нещо друго - в търговското право трябва много внимателно да се оценяват всички правни норми. Прекаленото увеличаване на възможностите по който път не е полезно. И затова бих помолил господин Стоилов да не поддържа предложението си. Нека да остане само в тези рамки - увеличаване на капитала само чрез превръщане на част от печалбата в капитал. Да не създаваме възможности за други варианти.

Що се отнася до направеното предложение от господин Куманов, от правна гледна точка не може да се поддържа неговото предложение. Гласовете на представените на събраието акции. Това е принцип и той трябва да се поддържа не само тук, но и навсякъде. Ако бихме допуснали тази промяна, която той иска, това означава, че на много места трябва да направим тази промяна и тя няма да бъде в унисон с принципите за представителство в акционерното дружество. И затова ще моля да остане чл. 197, ал. 1 в този вид, в който е предложен от работната група.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Да. Гласуваме раздел пет - Увеличаване на капитала - членове 192 до 198 включително. Моля, гласувайте, господа.

Текстовете на членове 191, 193, 194, 195, 196, 197 и 198 се приемат с 207 гласа, нито един против и 3 - въздържали се.

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: "НАМАЛЯВАНЕ НА КАПИТАЛА"

Обикновено намаляване

Чл. 199. Ал. 1. Намаляването на капитала става с решение на общото събрание.

Ал. 2. Ако има няколко класа акции, за намаляването е необходимо решение на всеки клас акционери, взето на отделно събрание.

Ал. 3. В решението трябва да се съдържа целта на намалението и начинът, по който ще се извърши.

Начин на намаляване

Чл. 200. Капиталът може да се намали:

1. с намаление на номиналната стойност на акциите;
2. чрез обезсилване на акции.

Намаляване на капитала чрез обезсилване на акции

Чл. 201. Ал. 1. Акции могат да се обезсилят принудително или след придобиването им от дружеството.

Ал. 2. Принудителното обезсилване на акции се допуска, ако е предвидено устава.

Ал. 3. Предпоставките и начинът за извършване на принудителното обезсилване се определят в устава.

Защита на кредиторите

Чл. 202. Ал. 1. Кредитори, чиито вземания са възникнали преди обнародване на решението за намалението, имат право да поискат обезпечение в шестмесечен срок.

Ал. 2. Плащания на акционерите във връзка с намалението на капитала могат да се правят след изтичане на срока по предходната алинея и след като кредиторите са получили обезпечение или плащане.

Чл. 203. Относно обезпечението или плащането на акционерите се прилагат правилата на предходния член.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Имате думата, господин Стоилов.

СТЕФАН СТОИЛОВ: Предлагам в чл. 200, където е записано, че капиталът може да се намали освен чрез намаление на номиналната стойност и чрез обезсилване на акции, да предвидим и чрез освобождаване от дължими вноски. Това също да бъде елемент на процеса на намаление.

В чл. 201, ако търсим синоним на обезсилване, може би това е по-приемливо за юристите, но не можем ли да запишем "анулиране на акции"?

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: По предложенията на господин Стоилов. Започвам по обратен ред. "Обезсилват" е правен термин, не само защото е български. В много случаи ползуваме чужди думи, когато те са се наложили, особено в търговското право. Съображението да поддържам термина "обезсилване" е чисто правно.

Другото предложение на господин Стоилов е намалението на капитала да стане с освобождаване на дължими вноски. Не разбирам мисълта на господин Стоилов. Как ще стане това, в какъв случай? Не го виждам като хипотеза, за да о впишем. Дружеството взема решение да се направят съответните вноски,

парични, непарични и т. н. След като има задължения за внасяне, не можем да освобождаваме. Как ще стане освобождаването? Това не е задължение, от което мога да бъда освободен. Това не е кредит, който може да бъде опростен. Поддържам да остане така, както е.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Очевидно текстът би трябвало да остане така, както е предложен от комисията. Ако няма други предложения, моля, народните представители да гласуват за членове 199 до 203 включително. Моля, гласувайте!

Текстовете на членовете се приемат с 212 гласа за и двама въздържали се. Имате думата, господин Джеров.

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Раздел VII "ОБЛИГАЦИИ"

Ред за издаване на облигации.

Чл. 204. Ал. 1. Облигации могат да се издават от акционерно дружество най-малко две години след образуването му и ако има два годишни счетоводни отчета, приети от общото събрание. Размерът на облигационния заем не може да бъде по-голям от 50 на сто от внесенния капитал.

Ал. 2. Изискванията по ал. 1 не се отнасят до облигации, гарантирани от държавата и от банки.

Ал. 3. Решение за издаване на облигации се взема само от общото събрание на акционерите.

Ал. 4. Облигациите от една емисия при еднаква номинална стойност осигуряват еднакво право на вземане.

Изисквания и ред за подписката

Чл. 205. Ал. 1. Подписката за публично предлагане на облигации от дружеството трябва да съдържа:

1. фирмата, седалището и предмета на действието на дружеството;
2. размера на капитала и на внесената част от него, броя и номиналната стойност на една акция;
3. размера на облигационния заем;
4. съществуващите облигационни заеми и условията по тях;
5. условията за превръщането на облигации в акции, ако това е предвидено;
6. вид, брой и купюри на облигациите;
7. лихви и ред за погасяване на облигациите;
8. крайния срок на подписката;
9. мястото и начина за внасяне на сумите.

Ал. 2. Откриването на подписката се обявява в "Държавен вестник".

Ал. 3. На подписващите облигации се предоставят решението на общото събрание за обявяване на заема и годишните счетоводни отчети на дружеството за последните две години.

Приключване на подписката

Чл. 206. Ал. 1. Набирането на сумите и предаването на облигациите се извършва чрез банка или специализирано дружество.

Ал. 2. Лицата, които са записали облигации, внасят сумите в определена от дружеството банка по специална сметка. Сумите по тази сметка не могат да се използват преди обявлението, че подписката е приключена.

Ал. 3. Подписката се приключва след записване на обявения размер на облигационния заем или след изтичането на срока на подписката.

Ал. 4. Общото събрание на акционерите определя условията, при които заемът се смята за сключен при превишаване, или недостигане на първоначално обявения размер, като възлага на надзорния съвет, съответно съвета на директорите, да обяви приключването на подписката.

Ал. 5. Ако подписката приключи, без да се изпълнят предвидените за сключване на заеми условия, набраните суми се връщат на записалите облигации заедно с начислената лихва от банката, в която са внесени.

Условия за издаване на привилегирани облигации

Чл. 207. Дружеството не може да издава нови облигации с привилегирован режим на изплащане без съгласието на общото събрание на облигационерите.

Чл. 208. В едномесечен срок след приключване на подписката органите на акционерното дружество свикват облигационерите на общо събрание. Поканата за събранието се обнародва. Събранието е законно, ако на него е представена една десета от записания заем.

Представителство на облигационерите

Чл. 209. Ал. 1. Облигационерите от една емисия образуват група за защита на интересите си пред дружеството.

Ал. 2. Групата се представлява от представители, избрани от общото събрание на облигационерите. Представителите не могат да бъдат повече от трима.

Ограничения за представителството

Чл. 210. Ал. 1. Не могат да бъдат представители по предходния член:

1. дружеството - длъжник;
2. други дружества, които притежават повече от една десета от неговия капитал или в които то притежава повече от една десета от капитала;

3. дружествата, които са гарантирали изцяло или отчасти поетите задължения;

4. членовете на надзорния съвет, управителния съвет или съвета на директорите на дружеството, както и техни низходящи, възходящи и съпрузи;

5. лицата, на които по закон е забранено да участвуват в органите на дружеството.

Ал. 2. Представителите могат да бъдат освободени от задълженията си по решение на общото събрание на облигационерите.

Правомощия на представителите

Чл. 211. Представителите могат да извършват действия за защита на интересите на облигационерите съобразно решенията на общото събрание на облигационерите.

Участие на представителите в общото събрание на акционерите

Чл. 212. Ал. 1. Представителите на облигационерите могат да участвуват на общото събрание на акционерите без право на глас. Те могат да получават информацията при същите условия, както акционерите.

Ал. 2. Когато се вземат решения, засягащи изпълнението на задължението по облигационния заем, общото събрание на акционерите изслушва становището на представителите на облигационерите.

Възнаграждение на представителите

Чл. 213. Ал. 1. Възнаграждението на представителите на облигационерите се определя от дружеството и е за негова сметка. Когато дружеството не определи възнаграждение, то се определя от общото събрание на облигационерите.

Ал. 2. Ако дружеството възрази по така определенния размер, той се определя от окръжния съд по искане на представителите.

Общо събрание на облигационерите

Чл. 214. Ал. 1. Общото събрание на облигационерите се свиква от представителите на облигационерите.

Ал. 2. Общото събрание се свиква и по искане на облигационерите, които представят най-малко 10 на сто от облигациите или ликвидаторите на дружеството, ако е открита процедура по ликвидацията.

Ал. 3. Представителите на облигационерите са длъжни да свикват общото събрание на облигационерите при уведомяване от органите на акционерното дружество за:

1. предложения за изменение на предмета на дейност, вида или преобразуване на дружеството;

2. нова емисия на привилегирвани облигации.

Ал. 4. Всяка емисия облигации образува отделно общо събрание.

Ал. 5. За общото събрание на облигационерите се прилагат съответно правилата на общото събрание на акционерите.

Ал. 6. Общото събрание на акционерите е длъжно да разгледа решението на общото събрание на облигационерите."

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Раздел седми "Облигации". Членове 204 до 214 включително. Имате думата. Има ли народни представители, които искат да вземат отношение по текста на тези членове? - Няма.

Моля да се гласува текстът на членовете 204 до 214 включително. Моля, гласувайте, господа!

Членове 204 до 214 включително се приемат с 200 гласували за, 1 - против и 1 въздържал се.

Благодаря, господин Джеров, за днес. Прекратяваме дотук Търговския закон и преминаваме към точки трета, четвърта, пета и шеста от дневния ред.

Давам думата на министър Пенев. Може би той ще вземе отношение последователно по тези четири законопроекта.

Господин Пенев, може би първо Вие да представите законопроектите, след това господин Джеров ще вземе отношение от името на Законодателната комисия.

МИНИСТЪР ПЕНЧО ПЕНЕВ: Уважаеми господин председател, уважаеми дами и господа народни представители! Внесеният законопроект за изменение и допълнение на Закона за устройството на съдилищата цели няколко неща. Основното е либерализирането на режима на обучение на завършилите Юридическия факултет и подготовката им за навлизане в практиката. Това изисква динамичният нормотворчески процес, който вие самите провеждате. Става дума за съкращаване на юридическия стаж от една година на шест месеца.

На второ място, съкращаване на необходимия стаж за районен съдия от младши съдия от две години на една година.

И на трето място, става дума за едно изключително правило, което досега не се признаваше за съдиите, по то съществуване в Закона за прокуратурата, а именно: при необходимост и наложителни обстоятелства министърът на правосъдието да може да предлага за районен съдия юрист, който не е преминал задължителния две, а сега, както предлагаме, едногодишен юридически стаж.

Както казах в началото, това е предизвикано от динамиката на законодателството и законодателния процес, който се осъществява. Имайте предвид,

че след приемане на измененията в Указ 56, след приемане на, надявам се в едно от следващите заседания на второ четене на Търговския кодекс или закон, след като приехме Закона за земята (не казвам дългото име), множество спорове ще отидат в съдилищата. Трябва откровено да призная, че както по състав - съдийски, така и по изпълнителски състав, ние сме недобре подготвени да поемем множеството дела, които ще дойдат и ще бъдат разглеждани в съдилищата по тези закони. Затова внасяме този законопроект, който ще либерализира движението на кадрите и ще ни даде възможност да се справим, поне в началото, с една огромна част от спорове, които ще дойдат и ще бъдат разглеждани от съдилищата. В Законодателната комисия бе преценено, че в съответствие с Търговския закон би следвало да се създаде и нов член 65а за несъвместимост на съдебната длъжност. Вие имате законопроекта пред себе си и виждате дейностите, които той предвижда, да не могат да не бъдат изпълнявани от съдия, прокурор и следовател. Аз няма да се спирам по законопроектите за изменение на Указ 1138 за създаване на единен следствен апарат на Министерството на вътрешните работи, както и по измененията на Указ 1842 за адвокатурата. Няма да се спирам и по законопроекта за изменение и допълнение на Закона за прокуратурата. Всички тези изменения следват това начало и тези основни принципи, които изложих преди малко. Много моля вие да подкрепите тези законопроекти, включително и допълнението, което прави Законодателната комисия, което според мен е основателно, за да могат юридическите кадри да изпълнят своите задължения бързо, нормално и ако мога да се изразя с един малко технически термин, просто да се увеличи техният оборот. Това е целта на законопроекта. Много моля той да не се счита за законопроект, който кардинално решава въпросите на съдебната система. Това е проблем на Конституцията и на бъдещите устройствени закони, които ще уредят съдебната система като цяло.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Джеров, може би ще вземете последователно вие отношение към първия законопроект за изменение и допълнение на Закона за устройство на съдилищата, след това да го обсъдиме и да го гласуваме на първо четене.

ДОКЛАДЧИК АЛЕКСАНДЪР ДЖЕРОВ: Уважаеми господин председателстващ, уважаеми дами и господа народни представители! Пред нас са наглед дребни промени, но в края на краищата животът изисква понякога бързо да откликваме на нуждите, които се пораждат ежедневно. В случая беше внесено доста отдавна предложение от Министерския съвет, в което се предлагаша много изменения на тези три закона и един указ, но някак си времето не стигаше и тогава вече, когато министър Пенев дойде и обоснова съответното ис-

кане, Законодателната комисия откликна положително, като взехме само онези части от направеното предложение, които се отнасят главно до онези въпроси, които министър Пенев преди малко изясни.

Измененията, които се предлагат, се отнасят до промяната на времето за провеждане на стажа на стажант-съдиите и намаляването му от 1 година на 6 месеца. Намаляването на срока се налага, както вече беше пояснено, от нуждите на обществото, острата необходимост от кадри с висше юридическо образование. Освен това, стажът на стажант-съдиите се провежда след успешно полагане на държавните изпити за завършено образование. След като беше направено предложение за изменение на Закона за устройство на съдилищата, безспорно това паложил и адекватна, еднаква промяна и на Закона за прокуратурата, на Указ 1842 за адвокатурата и Указ 1138 за създаване на единен следствен апарат при Министерството на вътрешните работи.

Сами виждате, че в случая трябва да ускорим тази промяна, за да можем да отговорим на нуждите на правораздаването. Обстоятелствата, които мотивират министър Пенев и правителството за ускоряване на този въпрос, са безспорни. Ние направихме няколко промени в законите - Закона за наемните отношения и Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи и още други. По този начин увеличихме работата на съдилищата генерално, създадохме много повече работа на съдилищата, безспорно трябва те да увеличат своя щат и своя състав. Именно в случая бих помислил да гласуваме тези промени, за да можем да създадем условия районните съдилища да се запълнят с млади кадри, които са готови да посмат своята отговорност.

Все пак, на мен ми се струва, че въпросът трябва да се движи паралелно. Това, което се прави като промяна в единия закон, се отнася и до останалите закони и поради тези четири изменения трябва да вървят един след друг. Също така господин Пенев изясни пред вас, че има една втора промяна не само с оглед на нуждите на правораздаването. Какво не може да бъде съдията? Това е нещо, което ние трябва категорично да заложим в закона, нещо, което липсва - съдия не може да бъде едновременно и народен представител или съдия не може да бъде адвокат, съдия не може да заема държавна платена или почетна длъжност или служба, освен преподавателска във висше учебно заведение. Сега, когато тръгнахме вече и разширихме Указ 56 и полека-лека стигаме до края на Търговския закон, съдия не може да упражнява търговия или таква занаятие, което е несъвместимо със съдийското звание.

Същевременно, съдия не може да бъде притежател, издател и редактор на политически вестници или списания. Освен това, съдия не може да притежава концесии или предприятия, да бъде управител, представител или пълномощ-

ник на търговско дружество, член на управителен съвет и контролър на таква дружество или какъвто и да е, макар и временно и безплатно негов орган.

Виждате, това са неща, които трябва да бъдат фиксирани не защото се страхуваме от това, че съдията може да наруши собствените принципи, но винаги е добре, когато в един закон се поставят точно нещата. Разбира се, както казаха преди малко, след като слагаме тези ограничения за съдията, тези ограничения еднакво трябва да дойдат и за следователя, те трябва да дойдат и за прокурора. Това са несъвместимости, които трябва да бъдат уредени по същия ред.

Предлагам Великото Народно събрание да гласува тези изменения, които предлагаме. Както чухте, те са изработени съвместно с министъра на правосъдието господин Пенев и Законодателната комисия.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Имате думата по предложението законопроект за изменение и допълнение на Закона за устройство на съдилищата.

РОСЕН КАРАДИМОВ: Уважаемо председателство, уважаеми колеги народни представители! С удоволствие ще гласувам за този законопроект, тъй като той дори малко закъснява. Вярно е, че тежкият законодателен график на Народното събрание осуети досега неговото приемане, но за всеки ден съм свидетел на нетърпението, с което студентите юристи очакват приемането на този закон и най-вече, съкращаването на стажа.

Едва ли е необходимо да аргументирам допълнително пред вас колко е необходимо да се направи това, но към аргументите на министър Пенев бих изложил още два. Първият аргумент е, че досега стажът беше една година и по всеобщото мнение на колегите (аз също съм карал стаж една година) повече от половин година действително отиване в загубено време, то не можеше да се уплътни пълноценно и съкращаването му съсем не е някаква вреда на пълноценната подготовка на юристите.

Вторият много сериозен аргумент, който тук не беше споделен, е фиксиран в чл. 68, ал. 3, а именно връща се старата система на обучение на студентите юристи, когато стажът се полага след вземането на държавния изпит (извинете, всъщност & 7 от заключителните разпоредби).

Този текст е крайно необходим, защото досегашната система беше държавният изпит да се полага след завършване на стажа. Както всички се убеждават от текста на закона, стажът и практико-приложният изпит са необходими само ако едно лице с юридическо образование извършва съдийска, адвокатска, прокурорска или съответно юрисконсултска дейност. С навлизането и образуването на множество частни фирми и най-вече с приемането на Търговския закон за един действащ юрист в практиката съсем няма да е необходи-

мо да е положил 6-месечния стаж, тъй като той му е необходим само за работа в съдебните учреждения, които искат пряко правоприлагане.

Ето защо, с този текст ние даваме възможност на всеки студент непосредствено след приключването на своя държавен изпит да се включи пълноценно в правната система на страната и да работи като юрист, без да е необходимо за неговата правоспособност да е завършил своя стаж. Сега без това нещо е невъзможно.

Съгласен съм с ограниченията, които са предвидени за изпълняването на съдийска дейност, съответно прокурорска и следователска, но според мен, ако ние приемем тези ограничения (а аз ще влисувам за тях, тъй като те са целесъобразни и са редни) може би, министър Пенев, ще възникне големият проблем за бюджета на Министерството на правосъдието и за заплатите на съдиите, защото погледнете колко ограничения - целесъобразни, навременни и резонни, пак казвам - налагаме на съдиите, но ако оставим тези хора със заплатите, които досега са получавали, аз се страхувам, че законопроектът може да има обратния ефект и вместо да оживи съдилищата и да привлече хора към тях - напротив, да доведе до един сериозен отлив от тази институция точно заради по-високото възнаграждение, което един съдия може да получи във всички тези, забранени за изпълнение от него, длъжности.

Това бяха моите две съображения. Имам едно процедурно съображение: предлагам ви, ако ще се обсъждат анблок законите, поне засега да бъде отделен законопроектът за изменение и допълнение на Указ 1842 за адвокатурата, тъй като още преди около два месеца проекти за нов Закон за адвокатурата бяха разгледани в Законодателната комисия. Тогава те бяха отложени с аргумента, че се чака цялостен законопроект на правителството и по-специално на министерството по този въпрос. Това беше моят аргумент да се съглася с това отлагане. Поправките, които правим в момента, са палнативни, тъй като там възниква големият проблем изобило за свободната адвокатура или за досегашната система на разрешение, която се дава от адвокатските съвети.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Павлов.

НИКОЛАЙ ПАВЛОВ: Уважаеми господин председателствуваш, уважаеми дами и господа! Колкото и да е странно, но дотук като че ли единомислието става доминанта в мисленето. Освен сложените съображения в подкрепа на предложените законопроекти, аз искам да ви наведа няколко обстоятелства, които, макар на пръв поглед да нямат особена стойност, все пак биха участвали в процеса на мотивиране на вашето решение да приемете предлаганите промени.

Аз не скривам, че по принцип съм поддържал идеята, че предлаганите изменения и допълнения са един палиатив, че нашето законодателство се нуждае от една цялостна уредба. Но ако трябва да бъдем откровени и ако огледаме внимателно залата такава, каквато е, ние нямаме достатъчно парламентарно време, за да можем цялостно да променим законодателството такава, каквото ни е необходимо.

От друга страна, всички сме с доброто намерение да тръгнем по един нов път по отношение на цялостното изграждане на България като правова държава. С други думи, ние трябва да се освободим от кадри, а в същото време сме затворили вратите за онези, които биха били евентуалните нови кадри. Съображенията, които се излагат по отношение на времето, необходимо за един стажант, може би в момента са по-скоро съображения на политическия момент, а не достатъчно сериозни съображения. И въпреки това аз заставам на позицията, че стажът би могъл да бъде съкратен, така както се предлага, не за това, защото множество стажанти прекарвали времето си непродуктивно и това тежело на бюджета, винаги е имало недобросъвестни и добросъвестни стажанти, а преди всичко затова, че нашата съдебна система се нуждае от пълна, сериозна реконструкция, още повече, като имате предвид опази лавина, която се задава с влезлия в законна сила Закон за собствеността и ползуването на земеделските земи. И ако ние приемем още няколко закона, тогава необходимостта от множество юристи, влезли в тази система, е повече от очевидна. Понеже не можем да внесем подготвени кадри, остава да разполагаме с онова, което е национален ресурс. А за да можем да организираме този национален ресурс по най-правилния начин, предлаганите промени, макар да изглеждат палиативни, всъщност решават един много остър проблем не само на Министерството на правосъдието в частност, а на съдебната система изобщо в страната.

В този смисъл искам да ви напомня, вярно е, че има множество готови законопроекти, но дали ние ще имаме достатъчно време, за да изслушаме, и дали отделните комисии ще имат достатъчно време, за да проучат въпросите така, че да ни докладват един цялостни законопроекти - това е въпрос на бъдеще време, което сега свързваме с маса несигурни събития.

Така че политическият момент налага щото да защитим макар и палиативни мерки като единствени, които биха ни извели от създаденото състояние. Още повече, че в статута на стажантите специално се връщаме към едно много по-разумно и изпитано в миналото средство, т.е. след завършването на университетското образование и полагане на държавния изпит всеки юрист да има право да заема вече определена длъжност в рамките на стопанските структу-

ри. Докато само онези, които биха се насочили към съд, прокуратура и адвокатура, за тях става условие, без което не може, преминаването през статута на стажанта.

Така че предлаганите промени, пак повтарям, гарантират подмяната на юридическите кадри и смятам, че моите колеги от Съюза на демократичните сили, а и моите колеги, които политическият момент е противопоставил срещу мен, биха разбрали тези съображения като съображения на нацията, а не като съображения на отделни партии.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата колегата Георгиев. Да се готви народният представител Захариев.

ДИМИТЪР ГЕОРГИЕВ: Уважаеми господин председателствувач, уважаеми колеги народни представители! Взимам думата, за да подкрепя внесения законопроект така, както е последната редакция, която се дава от Законодателната комисия. Смятам, че ръководството на Министерството на правосъдието чрез изказалите се тук министър и заместник-министър правилно ориентират нас, народното представителство към това да видим в предлагания проект за закон прокаран принципа на либерализиране, принципа на демократизиране и принципа на усъвършенстване на този така важен за съдебната система закон, а именно закон за устройството на съдилищата, за да може той да отговаря на съвременните нараснали изисквания на съдебната система и на обществото у нас. Вярно е това, както тук се каза от господин Павлов, че се касае до палиативни промени. Но веднага трябва да добавим, че те са абсолютно необходими за днешното време преди всичко за това, защото твърде много по обем и по съдържание се увеличава работата в съдебната система, и тенденцията е такава. Налице е към този момент един изпад за кадри в правораздаването. Аз не си представям, че като приемем това изменение, непременно ще се затиснат зейналите дупки, извинете за израза, в щатонете на съдилищата за юридически кадри, но във всеки случай ще се създадат законови условия бързо да се преодолее тази криза.

Напълно съм съгласен с изказания се колега народен представител, че заедно с тези законови средства Министерството на правосъдието отново трябва да постави с решителна сила пред Министерския съвет изискването за корекция на трудовото възнаграждение на тези органи затова, защото при толкова много ограничения, които важат за съдебната система специално за съдийските кадри и които не важат за другите държавни служители, дори и за отговорни лица, е необходимо да се търси реална компенсация. И един от изразите на тази реална компенсация е заслужено възнаграждение за труда и за огромната отговорност на тези кадри.

Трябва да ви кажа, че няма да повлияе и върху квалификацията намаляването на срока на стажа, намаляването на срока на престояването като младши съдия на съответния юрист, затова защото Министерството на правосъдието има утвърдени, а и сега смятам, че усъвършенствува и нови форми за повишаване квалификацията на тези органи.

Аз смятам, че законопроектът съдържа необходимите за момента изисквания да се подобри работата на съдилищата и предлаганите изменения са в тази насока, поради което аз ще гласувам за тях и ви моля и вие да гласувате, за да приемем този законопроект.

В същия смисъл и в същата посока са и предлаганите изменения в другите законопроекти, но аз не бих желал да отнема думата на друг народен представител от съответните ведомства да вземе думата по тях.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Колега Захариев, имате думата. И ви моля малко по-кратки да бъдете, за да можем все пак да преминем към гласуване на първо четене на законопроекта.

ПЕТКО ЗАХАРИЕВ: Аз действително няма да нея така мелодично, но искам да се отзова с една молба на призива на колегата Николай Павлов, който каза, че действително имаме нужда от кадри. В нашия регион нуждата от такива специалисти е болезнена и затова аз апелiram към председателството да придвижи предложения законопроект за адвокатурата още от месец август миналата година към Законодателната комисия. Ако ли не, да се направи подобен ремонт както на това законодателство, което ремонтираме - за съдиите, за да може да се включат и да имат достъп до съдилищата всички правоспособни юристи в България, независимо от тяхната възраст. Така ще решим част от жизнената необходимост на този етап.

В този законопроект за изменение аз трудно бих могъл да си обясня в точка 6, чл. 65 какво значи това да има необходимите морални и делови качества. Що за квалификация? Кой ще определя това? Смятам, че такива текстове в един закон не би трябвало да се внасят. Един закон трябва да има точно определено съдържание по същност и да може този, който го прилага, да има възможност да се произнесе чрез него. Смятам, че такива пожелания отдавна се ликвидираха, при нас поне, в близките десет години в цялото ни законодателство. Предлагам това нещо да отпадне.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Вълканов, имате думата.

ПЛАМЕН ВЪЛКАНОВ: Аз наистина ще се постарая да бъда кратък. Вземам думата, за да подкрепя по принципи трите законопроекта. Но си позволявам да направя две кратки бележки, които ми се струват съществени.

Ако не ме лъже паметта, първоначалният вариант на Закона за изменение на Указ 1842 за адвокатурата, когато беше внесен във Великото Народно събрание...

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Извинете, колега Вълканов, ние обсъждаме само първия законопроект, за да ги гласуваме поотделно.

ПЛАМЕН ВЪЛКАНОВ: Тогава ще направя само забележката, която се отнася за първия законопроект - Закона за изменение и допълнение на Закона за устройството на съдилищата. Смятам, че в чл. 65а, точка 1 следва да отпадне. Мотиви за това предложение. Текстът е следният: "Съдия не може да бъде едновременно: 1. народен представител." Мисля, че такава празнота в законодателството няма, тъй като този текст е всъщност възпроизвеждане на конституционния текст на сега действащата Конституция.

Също така и от самия характер на избора на народен представител и с встъпването му в длъжност той не е възможно да изпълнява функции, произтичащи от две власти, каквото е правомощието му като народен представител и другото, ако той преди това е работил като съдия. Това е предложението ми само по този законопроект.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Министър Пенев, може би да вземете думата. Искахте да направите някакво допълнение или по-скоро да отговорите на един от народните представители във връзка със заплащането.

МИНИСТЪР ПЕНЧО ПЕНЕВ: Господин председател, господа народни представители! Поставиха се няколко въпроса, но които съвсем накратко искам да взема отношение.

Постави си въпрос за това, че съдиите твърде много трябва да бъдат ограничени с оглед несъвместимостта на дейността, която те изпълняват, и други дейности. Аз мисля, че това, което господин Карадимов спомена, е напълно основателно. Тоест, че щом има големи ограничения, би трябвало да има материален стимул, или материална компенсация за това, че има такива ограничения. Аз мисля, че това ще бъде радикално решено с обособяването на самостоятелната съдебна власт и гласуването на нейния самостоятелен бюджет. Нещо, което предвижда бъдещата Конституция. В тази връзка искам да кажа, че ако ние приемем Конституцията, без да приемем закон за устройство на съдебната система като цяло, аз не казвам, че това трябва да бъде един-единствен закон, така, както Министерството на правосъдието го вижда - могат да бъдат и повече, но ако ние не създадем реално нормативно съдебната власт като т.нар. трета власт, това означава Конституцията в тази част да остане такава, каквато е сега.

В тази връзка искам да кажа също, че се поставя въпрос и за адвокатурата.

Законът за адвокатурата знаете, че е прекалено остарял. Адвокатурата в момента не е опази адвокатура, която трябва да има една съвременна и демократична страна. Въпросът е кога да бъдат внесени изменения в нейния статут. Искам да ви информирам, че е почти готов нов проект на Закон за адвокатурата. Разбира се, аз не бих се противопоставил, ако и сега в хода на демократичните промени, както това става сега със съдебната система, бъдат предложени някои изменения и по отношение на Закона за адвокатурата. Аз мисля, че те биха удовлетворили една потребност и една необходимост с оглед демократизацията.

Постави се въпросът да отпадне текстыт, изискващ морални и делови качества при избирането на съдиите. Аз мисля, че моралните и деловите качества правят равенство на професионализма. А ние искаме да издигнем точно професионализма като основен критерий при избора на съдии, при тяхното повишаване в ранг и пр. Така че не съм съгласен с отпадането на тези критерии. Що е морал? Това е не само философски въпрос, това е въпрос и на днешния ден. Що са делови качества? Всеки един от нас, който работи в определен бранш, може добре да ги препечни.

Мисля, че предлаганите промени в законите удовлетворяват една насъщна потребност. Те не са палиатив. Аз не съм съгласен с това. Те просто са една промяна с оглед днешния ден. Настояща цялостно съдебната система ще бъде реформирана с приемането на Конституцията на републиката. Отново повтарям, ако има предложения, свързани с друг статут или демократизиране на статута на адвокатурата, може би трябва да бъдат настояща разгледани и предложени на вашето внимание, но мисля, че едва ли това може да стане сега. Това са моите отговори.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Предложеният законопроект за изменение и допълнение на Закона за устройство на съдилищата очевидно получи подкрепа на всички изказали се народни представители. Аз предлагам да гласуваме този законопроект сега на първо четене, по принцип, като тези забележки, които бяха направени, ще бъдат взети предвид в Законодателната комисия и на второто четене ще бъдат гласувани.

Моля, народните представители, гласуваме на първо четене законопроекта за изменение и допълнение на Закона за устройство на съдилищата. Моля, гласувайте, господа!

С 209 гласували за, 1 - против, и нито един въздържал се законопроектът за изменение и допълнение на Закона за устройство на съдилищата се приема по принцип на първо четене.

Следващото заседание на Великото Народно събрание ще бъде в четвър-

тък - 15 часа. Тогава ще започнат дебатите по проекта за Конституция на Република България.

(Закрито в 20 ч. и 05 м.)

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Николай Тодоров

ЗАМЕСТНИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Иван Глушков